

Բ Ի Ի Ր Ա Կ Ն

Լ Ր Ա Պ Ե Ր

ԱՌ ԱՅԺՄ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ
Դաւառներ ու Պոլիս Տարեկան 50 Դրոշ
՝ վեցամսեայ 30
՝ եռամսեայ 25
Օտար Երկիրներ 35 Դրոշ

Հ Ա Ս Յ Է
Ս Մ Բ Ա Տ Դ Ա Ի Թ Ե Ա Ն
ՏՆՕՐԷՆ ԲԻՐԱԿՆԻ
Դաւառէր խան, Պոսեճ գարու, Կ. Պոլիս

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

“Բիշրակն,,ի երկրորդ շրջանի Ա. քիշը պիտի հրատարակուի դարձեալ կրկին ծաւալով (քիշ 1 եւ 2 միասին) Յոշնուար 6 ին, եւ պիտի պարոշնակէ նաեւ “Մանկական քաժին մը,,:

Շատերոշ խնդրանքով այս յաշեղոշմը կ’ընենք “Բիշրակն,,ի ծրագրին վրայ եւ կը յոշաանք քէ Ոշտոշցիչները գոհ պիտի մնան եւ իրենց աջակցոշքիշնը մեզի պիտի ընծայեն՝ մասնաւոր խնամք ոշ կարեւորոշքիշն տալոշ համար այս ձիշղին:

Մանկական քաժինը առաջիկային պիտի հրատարակուի պատկերագարոշ եւ առանձին քերթով, իրք յաշեղոշած “Բիշրակն,,ի, քաժանորդագրոշքեան պայմաններն անփոփոխ մնալոշ:

«ԲԻՒՐԱԿՆ»Ի Ա. ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՄԱՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

Յաւ ի սիրտ դիտուած էր որ Արեւմտեան Հայոց Գրականութիւնը շատ խորթացած էր, կամ, մեր աշխատակից «Կ.»ի բացատրութեան համաձայն, «արտաքին ու օտար դիմաժողովրդներու մեքենականկապտում(մը), քաղաքակրթութեան ու առաջդիմութեան պատրուակով ոչխարամիտ հետեւողութիւն մը օտար մթնոլորտի երեւթներուն» այնպէս որ, եթէ շարունակուէր, տարակոյս չի կայ թէ «Աշխարհ ամենայնը» քիչ ատենէն պիտի ողբերգէինք մեր Տոհմ. Գրականութեան դադաղին առջեւէն:

Ասոր առաջքն առնելու նպատակաւ տարի մ'առաջ «Բիւրակն»ի Տընօրէնը Ս. Դաւթեան ու նախորդ խմբագիր Գ. Անդրէասեան ինքնամփոփուելով՝ ձեռնարկեցին բնատուր միկ գրականութիւն մը մշակել: Ուրախառիթ պարագայ մըն է կրկնել թէ այս ձեռնարկը, «Բիւրակն»ի այս նպատակէտը գնահատուեցաւ ձեռքնհաս, ԻՐԱՊԷՍ Տոհմ. գրականութեան առաջդիմութեան փափաքող անձերէ: Պարագանքն այնպէս բերին որ Տնօրէնը «հեռաւոր անկիւն մը, Արդարութեան ձայնին սպասէր մնար» ութ ամիս, ու նախորդ խմբագիրը քաշուէր և թերթն ալ ամիս ու կէս ինչ ինչ կարգադրութեանց համար չհրատարակուէր: Այս միջոցին է որ Տնօրէնը Մարաշէն հեռագրով կը յանձնարարէր թերթին հրատարակութիւնը: «Բիւրակն» հրատարակել միս մի-նա՜կ ան ալ՝ առանց տուգնաքեայ փորձառութիւն մ'ունենալու Հրա-

պարակագրութեան: Ինչ և է. «յանպատրաստից» հրապարակ նետուեցանք. յաջողեցա՞նք թէ ոչ, չեմ գիտեր, միայն այն գիտեմ թէ օր օրի քաջալերներ ստացանք մեր նախաքայլերուն: Վերջապէս վերագարձաւ Տնօրէնն ու գոհացումտըրուեցաւ շատ մը պահանջներու, բա՛ն մը՝ զոր մէն միայնակ կատարել մեր ուժէն վեր էր:

Իրաւքնէ դժուար գործ էր, կէս դարէն աւելի Արեւմտեան Հայոց մէջ դարբնուած գրական կանխորոշութեանց փցունութիւնը ցոյց տալով՝ «Նոր-Դպրոց» մը կազմել, որովհետեւ «Հին-Դպրոց»ը պիտի գահավիժէր իր բարձունքէն ու տըւած օրհնութիւննիս ու ծափերնիս ետ պահանջելու պիտի նկրտէինք: Ասի անախորժ պիտի երեւնար մեծագոյն մասին եւ գուցէ «Բիւրակն»ի նիւթական զարգացման ալ փնասէր ան: Այնպէս ալ եղաւ: Ասի մէկ: Երկրորդ, կարգ մը մարդիկ խոթամտօրէն չկրցան ըմբռնել «Բիւրակն»ի ոգին եւ չկրցան գնահատել իր ուղղութիւնն ու իր հրատարակած ժողովրդական գրականութեան գոհարները: Ըստ իրենց, այսպիսի թերթ մը ի՞նչ իրաւամբ հաւասարապատիւ բաղմէր «աղնուական կարծուած հրատարակութեանց քովիկը»: Միթէ Լամարդինի, Հիւկոյի, չգիտեմ ի՞նչերու ոսկորներն իրենց գերեզմաններէն չէ՞ին բողոքեր այդ սրբապղծութեան դէմ...: «Բիւրակն»ը չվհատեցաւ սակայն, և իսպառ չպիտի վհատի, պիտի շարունակէ իր ուղղութիւնն և կը յուսայ թէ այդ տրանջողներն օր մը իրենք ալ թերեւս իրմէ աւելի զգան ու ճանչնան իր այս ձեռնարկի գերազանց օգտակարութիւնը:

Միխիթարական է որ հեղինակա-

ւոր անձերու, որպիսի են խալաթեանց, Մէյյէ եւլն քաղմաթիւ բանասէրներու եւ այլոց կարծիքը ի նպաստ մեղի է, եւ անոնք լիովին կը գնահատեն «Բիւրակն»ը իր բնատոհմիկ ծրագրով: Համեստութիւնը թոյլ չի տար մեղի անոնց գնահատական վկայութիւնները հոս առաջ բերել:

Միշտ իր նպատակին և ուղղութեան հաւատարիմ՝ «Բիւրակն» Պոսահայ Մամուլին բերաւ այնպիսի ինքնատիպ բնատոհմիկ Գրականութիւն մը՝ որ ապագայ Արեւմտեան Հայոց Գրականութեան նախախարիքը կոչուելու արժանացաւ գնահատողներէն:

Ինչպէս կը տեսնուի «Նիւթերու ծանկէն», «Բիւրակն» հրատարակեց և վերլուծեց որչափ կը ներէր իր ուժը, հայացի (ազգագրական) սովորութիւններ ու հէքեաթներ, ու ժողովրդ. Բանահիւսութեան ազդակները մատնանիչ ըրաւ: Աւիթ չփախցուց հրաւէր կարգալու իր գաւառացի աշխատակիցներուն որ փութան ուսումնասիրել իրենց գաւառաբարբառն. այս հրաւէրը սիրով ընդունուեցաւ եւ ահա իրարու ետեւ եկան զարդարել իր էջերը զանազան գաւառաբարբառներ, երբեմն արհամարհուած, ծաղրուած, երեսէ ձգուած ժողովրդի լեզուն: Կոչ մ'ըրաւ Հայերէնէ թրքերէնի մէջ փոխառեալ բառեր հաւաքելու. աս ալ պատկուեցաւ, և գրականօրէն իրարու ծանօթացուց զանազան հայերդերն ու որեւորը, վերջապէս գիտնականին, լեզուաբանին, ազգագրախօսին ճաշակ մ'ընծայեց իր յառաջիկայ հաւաքումներու և հրատարակութեանց, ինչպէս նաեւ միանգամ ընդ միշտ արմատախիլ ընել ջանաց այն թիւր կարծիքը թէ

Լեզուաբանական, Բանասիրական ու Ազգագրական նիւթեր մշակել միայն ոմանց տրուած է, մասնաւորապէս այս կամ այն կեդրոնները խտացած: Նախանձայոյց հոգիով առլցուած՝ հետամուտ եղաւ օր, օրի մշակել այս օգտաշատ բայցանհպելի համարուած ճիւղերը: Եւ ճակատը բաց՝ կը յայտարարէ թէ ԳԻՉ ՇԱՏ ԲԱՆ Մ'ԸՐԱԿ: Ասի բարեգուշակ նշան մըն է թէ «Բիւրակն» կոչուած է Պոսահայ մամուլին մէջ կարեւոր դերք մը գրաւել իբր Ազգագրական, Լեզուաբանական, Բանասիրական ու Գրական թերթ, գերազանցօրէն ծառայելով բուն տոհմ. գրականութեան:

«Բիւրակն» ոչ շատ խոստումներ ըրաւ և ոչ ալ մեծ մեծ ջարդեց. մարդորս ուէքլամներ ալ չհրատարակեց օրագիրներու մէջ, այլ լռիկ մնջիկ շարունակեց իր ընթացքը՝ սպասելով որ հասարակութիւնը գնահատէ գործը:

Իր առաւելութիւններով հանդերձ, «Բիւրակն» ինչ որ կը բաղձար չկրցաւ իրականացնել, անմշակ կը մնան դեռ բազմաթիւ նիւթեր իր ծրագրին համաձայն. պիտի ջանայ ճշմարտապէս Նոր-Դպրոցի թերթը հանդիսանալ ինչպէս պերճօրէն բացատրեց ու պիտի սահմանագծէ իր Մալկարացի աշխատակիցը: Կը յուսայ յառաջիկային Գաւառական գրականութեան, Հայ Ազգագրութեան ու Հայ Բարբառախօսութեան գեղեցիկ փունջ մը կազմել անթարշամ, իբր տգիւմանքալ քրտնաթոր աշխատութիւն մը, աղբիւր մը ապագայ ուսումնասիրութեանց:

«Բիւրակն» ունի այսօր կարող աշխատակիցներու ակադմ մը, շատերն արդէն գրականութեան ու լեզուաբանութեան հեղինակութեան տէր

անձնաւորութիւններ. Անդրէասեան Գ., Բարզէն Վ., «Բեւեռագիր», Գաղանձեան Յովհ., «Կայծոռիկ», Հր. Աճառեան, Մալկարացի Կ., Թուխ-Կուպօ, Մանուկ Դանիէլեան, Մուշեղ Գ., Մուշեղ Վ., Որբերեան Ռ., Պալեան Տ. Վ., Սրապեան Հայր եւ որդի, Վարժապետեան Յ., Տէվէճեան Գ., Քէշիշեան Խ., Էլն. Էլն., բաց ի այն յարգելի բանահաւաքներէ որոնց հետ քիչ առիթ ունեցաւ այս Ա. տարեշրջանին ծանօթանալ. Այս բազմաթիւ մեղուաջան աշխատակիցներուն «Բիւրակն» իր խորին չնորհակալութիւնը անգամ մըն ալ կը չեղտէ, իսկ ես ընդ միշտ երախտապարտ պիտի մնամ «Բիւրակն»ի աշխատակիցներու հոյլին, որովհետեւ կային ու կան դեռ այնպիսի ազգագրական, լեզուաբանական եւայլն երեւոյթներ որոնց կը խոստովանիմ անտեղեակ էի առաջին քայլերուս, մանաւանդ չյուսացուած այնպիսի բաներ պարզութեան որ անկարելի է գէթ անգամ մըն ալ չչեղտել այսպիսի հաւաքումներու օգտակարութիւնը. Ի՞նչ դիւրին բան է եղեր, առանց ասոնց, առաջնորդող յօդուածներ գրել, լեզուաբանական ու բանասիրական խնդիրներու մէջ «քիթը խտրել» ու ցեղի մը հոգին վերլուծել, Հաւատացէ՛ք, առանց ասոնց, ամէնքու ալ չպիտի յաջողինք. «Հասկաքաղ»ը պարզապէս ատոնց ու մզլոտած խմորով չաղուածներուն հետ գործ ունի. ՃԱՆՁՆԱԿ ՄԵՆԻ ՄԵՋ ՈՒ ՏՈՂՄ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՍՏԵՆԻ. Ահա աս է «Բիւրակն»ի «սենդիկեցիան» (ձգտումը) :

Թափուած այնչափ աշխատութեանց փոխարէն գուցէ շատեր «Բիւրակն»ի դրամական վիճակին վրայ չափազանց գաղափարներ կազմեն. Ելեւմուտքն

հաւասարակշռուած չէ. Մէկ տարուան մէջ երկու չորսի թիւը (250) Օսմանեան ոսկի ծախսուած է թերթը հրատարակելու համար. Պատ. բաժանորդներէն միայն գանձուած ի՞նչ կը յուսաք... շատ չնչին գումար մը. Սակայն եւ այնպէս անոր գոյութիւնը երաշխաւորուած է Դաւթեան Գործակալութեան կողմէ, բաժանորդներու պարտքը դարձեալ պարտք է վճարելի՝ վստահելով անոնց պարկեշտութեան. Խօսքերնիս անոնց համար չէ որ ձեռնարկեալ վարժուած են ու ձրի թերթ կարդալը դուրսի բան մը կը համարին. Տխուր երեւոյթ մը զոր մենք ալ մատնանիշ ընել հարկադրուեցանք :

Վերջապէս «Բիւրակն»ի վարչութիւնն ա՛յն համազմամբ ու ա՛յն յոյսով թէ Նոր-Դպրոցի բարգաւաճման ա՛լ աւելի պիտի ծառայէ աշխատակիցներու աջակցութեամբ եւ թէ՛ դրամապէս յաջող տարեշրջան մը պիտի բոլորէ յառաջիկային՝ կը փակէ իր Առաջին Շրջանն ու կը թեւակոխէ երկրորդը :

23 Դեկտ. 1898

ԽՄԲ.

ԼԵԶՈՒԻ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գ.

ՏԱՐԱՐՄԱՏՈՒԹԻՒՆ [IRRADIATION]

Անցնինք այժմ մեր երրորդ օրէնքին՝ որ է ՏԱՐԱՐՄԱՏՈՒԹԻՒՆ. այս օրէնքն ալ այն յատկութիւնն ունի որ բառ մը սխալ ստուգաբանութեամբ մը կը տարբարուծէ եւ այս սխալ ստուգաբանութեան երեւան հանած տարբերէն մասնիկ մը ստեղծելով՝ այդ ենթադրական մասնիկին կուտայ մասնաւոր նշանակութիւն եւ ընդհանուր գործածութիւն. Տարարմա-

տուութեան շատ գեղեցիկ օրինակ մը կ'ընծայէ մեզի յունարէն իսո մասնիկն որ կը դրուի ամէն բառի, մանաւանդ մարմնի անդամներու անուան վրայ եւ կը շինէ հիւանդութիւն, ցաւ, պակասութիւն ցուցնող բայեր. այսպէս՝ մոլիք-դիւս՝ կապարագոյն ըլլալ. յիքսո՝ քարի հիւանդութիւն ունենալ. օֆթալմիսո՝ աչքի հիւանդութիւն ունենալ. օսիսո՝ ականջի ցաւ ունենալ եւն. եւն. Այս մասնիկը կը կազմէ իրօք յունարէնի մէկ ճոխ ու գեղեցիկ կողմը, սակայն եթէ փնտոենք անոր ծագումը, պիտի գտնենք որ շատ տխրօք է սխալ ծագում մը ունեցած է: Յունարէն լեզուն ունէր արդէն իս վերջաւորութիւն մը՝ որ յատուկ էր իգական գոյականներուն. եւ այս վերջաւորութեամբ կը յանգէին նաեւ քանի մը բառեր՝ որոնք ախտ կամ պակասութիւն կը ցուցնէին. ինչպէս մեշանֆոլիս՝ մեղամաղձութիւն, նոսիս՝ հիւանդութիւն, օֆթալմիս՝ ականցաւորութիւն եւայլն. իս այստեղ կը ծառայէր պարզապէս իբր իգական գոյականի վերջաւորութիւն եւ ամենեւին բնաւ չունէր ախտ կամ պակասութիւն մը նշանակելու գորութիւն. ինչպէս որ նոյն այս յունարէն բառերուն դէմ դրուած հայերէն ձեւերն ունին ուրիշ գոյականացուցիչ վերացական մասնիկը՝ որ ի հարկէ չունի բնաւ ախտանիշ գորութիւն մը: Արդ, յոյնը այս ախտ նշանակող բառերուն վրայ լսելով միշտ իս մասնիկը, կարծեց թէ այդ բառերուն ախտանիշ գորութիւն մը տուող տարրն այդ իս մասնիկն է, ուստի եւ սկսաւ նոյնը ուրիշ բառերու համար ալ գործածել հասարակօրէն, եւ անկէ բայական ձեւեր կազմել: Նոյն երեւոյթը տեղի ունեցած պիտի ըլլար ճշտիւ, եթէ օրինակի համար հայը մտածէր թէ վերի մեշանֆոլիս, հիւանդութիւն, ականցաւորութիւն բառերուն մէջ ախտ նշանակող տարրն ութիւն մասնիկն է, որով անխտիւր ըսէր ֆարութիւն, ականցութիւն, ոսկութիւն եւն. փոխանակ ֆարսիսութիւն, ականցաւորութիւն,

պատագրոս եւն. նմանապէս ականցութիւնի, ֆարութիւնի եւայլն՝ ականջի, քարի հիւանդութիւն ունենալ:

Յունաց կազմութեան հետ համեմատելի են նաեւ լատիներէնի SCO մասնիկը՝ որ կը նշանակէ «բան մը կամաց կամաց ընել, այս ինչ բանը տեղի ունենալու սկսիլ». բայց այս SCO ուրիշ բան չէ, բայց եթէ պարզ բայակերտ մասնիկ մը՝ գոր միւս քոյրերն ալ ունին, ինչպէս նաեւ հայը չ ձեւով (թաքչել, փախչել եւն.): Ո՛ւսկից կուգայ ուրեմն SCO ի այս նորանշան գործածութիւնը. — Լատիներէնն ունէր adoleo, adolesco երիտասարդանալ, loreo, loresco ծերանալ ձեւերը՝ որոնք նոյն SCO մասնիկով կազմուած էին, ինչպէս որ հայ ձեւերը կազմուած են ան մասնիկով: Լատինը մտածեց թէ մարդ երբ ծերանայ կամ երիտասարդանայ, գործողութիւնը անմիջապէս չի կատարուիր, այլ մեղմով եւ տակաւ առ տակաւ տեղի կ'ունենայ. այս մտածումը առաջնորդեց այն ենթադրութեան թէ այս անգոյ նշանակութիւնը պարտական է SCO մասնիկին, որով զայն ազատօրէն սկսաւ գործածել նոյն նշանակութեամբ: Եթէ այնպիսի ենթադրութիւն մը դրնէինք մեր լեզուին մէջ, պիտի ունենայինք ֆաղանալ՝ քաղել սկսիլ, պաշտանալ՝ կամաց կամաց պաշտելու սկսիլ, երկիրպագանալ՝ երկրպագութիւն սկսիլին պէս ձեւեր:

Միշտ Բրէալ կը կարծէ թէ տարրամատութիւնը սեմական լեզուներու մէջ անհամեմատ ընդարձակ եւ վերին աստիճանի ճոխ դեր մը կատարած է, ուրուն արդիւնք են սեմականներու բայական բազմազան ձեւերը, ինչպէս են արաբերէնի պապերը, իփալ, քեփիլ, քեփաուլ, քափալուլ, իփփալ, իսփիփալ, իփիլալ եւն.:

Անցնինք այժմ հայերէնի եւ յիշենք քանի մը դէպքեր:

Պոլսոյ ռամիկ լեզուին մէջ կայ յիւնոս մասնիկ մը որ թեթեւ (եւ ոչ խիստ) նախատական նշանակութիւն մը կուտայ,

ածականներուն. այս մասնիկով կազմուած են չարիքանոս՝ չար, կոպիտանոս՝ ապուշ, խաչքիանոս՝ տխմար բառերը՝ որ ռամիկ լեզուին մէջ հասարակ եւ շատ ընդհանրացած գործածութիւն ունին. բայց հարկ եղած ժամանակ նոյն մասնիկը կարելի է դնել նաեւ ուրիշ անկաններու վրայ եւ ըսել օրինակ ֆօրփիանոս՝ կոյր, սարսախիանոս՝ անճարակ են. այս ձեւերը գործածական չեն, մանաւանդ թէ չկան, բայց այսպիսի բառեր չինելը արտասովոր երեւոյթ մը չէ. Յայտնի կը տեսնուի թէ մասնիկը նոր սկսած է կազմուիլ, իր սաղմնային վիճակէն դեռ նոր ելած է. եւ թէեւ ճանչցուած է իւր մասնիկ անոր զօրութիւնը, բայց դեռ բոլորովին ազատ գործածութիւն չունի. Բայց ո՛րքան հետաքրքրական է նկատել թէ այդ մասնիկը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ Հոովմայեցի կայսեր մը՝ Յուլիանոս Ուրացողի անունը. գաղտնիք մը՝ որու գիւտը կը պարտինք Պր. Յովհաննէս Գաղանձեանի. Իր հրատարակած Եւդոկիոյ բարբառին բառարանին մէջ Պր. Յ. Գ. նշանակած է Չար-իլիանոս բառ մը (որ գործածական է Եւդոկիոյ բարբառին մէջ եւ նոյն Յուլիանոս անունը անճանաչ ընելու չափ կարատուած չէ դեռ) եւ յայտնած է թէ իլիանոս նոյն Յուլիանոս անունն է. Ինչպէս կ'երեւի Եւդոկիոյ բարբառին մէջ այս բառը միակն է եւ մասնիկի մը կերպարանքն չէ առած, ինչպէս եղած է Պոլսոյ ռամիկ լեզուին մէջ (Տես Հանդ. Ամս. 1898 էջ 257)։

Քանի մը բարբառներու մէջ կայ ուրներ մասնիկ մը որով կը նշանակուի մարմնի անդամներու յոքնակին. ինչպէս, աչուքներ, ձեռուքներ, մատուքներ, ծնդուքներ եւն. գրաբարի մէջ չկայ այսպիսի ձեւ մը. այդ բանը առաջ եկած պիտի լինի հետեւեալ սխալ ստուգաբանութենէն. Հայերէն կար յօնք բառը՝ որ ձայնափոխուելով ստացաւ իփլի ձեւը, ուր վի յոքնակի նշանակութեան հետ գործ չունի բնաւ. ասոր յոքնակին ալ կանոնաորապէս կազմուեցաւ իփլի-

ներ. Արդ՝ տարարմատութիւնը կարծել տուաւ թէ իփլիներ բառին մէջ յոքնակին ներն է, բայց վի մասնիկն ալ այս յոքնակիի կազմութեան մէջ բաժին ունի եւ կը նշանակէ մարմնոյ զոյգ (եւ աւելի) անդամները, որով սկսան չինել նոյնպէս միւս անդամներուն յոքնակիները անխտիր. Տրապզոնի բարբառին մէջ կ'ըսուի մինչեւ իսկ օնգօնջլըներ՝ ականջ- (ուր)ներ :

Տարարմատութեան երեւոյթին արդիւնք պիտի լինին նաեւ մեր ուսան սեռականը (օրուան, գիշերոյան), կրաւրական ուիլ մասնիկը եւայլն. բայց ասոնք ցուցնելն ու հաստատելն ալ պատմական քերականութեան մը գործն է։

Կը կնքեմ այս գլուխը՝ նշանակելով հայերէնի մէջ տարարմատութեան զարմանալի երեւոյթ մը՝ որ իր առաջին քայլերն առած է արդէն եւ եթէ վերջին վճռական ձեւն ստանայ, շատ մեծ փոփոխութիւն մը պիտի մտցնէ մեր քերականութեան մէջ. Այս օրէնքին մասին ընթերցողներուս լաւ գաղափար տալու համար, կ'ենթադրեմ թէ քաջ հայերէն բայարմատ մը կայ՝ որուն ներկան կը պահանջուի մեզմէ. Մենք նախ ի հարկէ պիտի վարանինք թէ ի՞նչ ձեւ ասոնք այս արմատին, քաթէ՛, քաթի՛, քաթա՛ թէ քաթնալ. մեր բնորոշութիւնը պիտի ըլլայ պատահական եւ անոնց որ եւ իցէ պատճառի մը. Բայց երբ իմանանք արմատին նշանակութիւնը, այս չորս ձեւերէն մէկն միայն պիտի կըրնանք ընդունիլ. Ենթադրենք թէ այդ բային նշանակութիւնը պիտի ըլլայ «կտրել, տաշել» այն ատեն մեր ընտրելիք ձեւն առաջինն է քաթէ, Համարենք թէ բառին իմաստը պիտի ըլլայ «կտրիլ, հատնիլ, սպոհիլ» մեր ընդունելիք ձեւը պիտի ըլլայ քաթիլ. Դնենք թէ այդ ձեւը նշանակէ «հազալ, հեկակալ, ողբալ» կամ անոնց նման իմաստ մը, մեր բայը պիտի ըլլայ այն ատեն քաթալ. Իսկ եթէ գիտնանք թէ այդ քաթ բառն ածական մըն է եւ կը նշանակէ «իմաստուն», մեր բայը պիտի դառ-

նայ քաղաքի, Յայտնի կը տեսնուի ուրեմն թէ մեր չորս լծորդութեանց (եւ, իւ, ալ, նալ) իւրաքանչիւրը ստացած է որոշ նշանակութիւն մը. առաջինն իբր ներգործական, երկրորդը՝ չեղող, երրորդը ներքին հոգեկան ինքնազէտ վիճակ մը, իսկ չորրորդը անուանակերտ (dénomina-tif) բայ, Գրաբարի մէջ այսպիսի խորութիւն մը չկայ. այս բանն առաջ եկած է սխալ ենթադրութեամբ եւ այս չէ՞ արդեօք նաեւ մեր չորրորդ լծորդութեան պատճառներէն մէկը, եթէ մեր ուշ լծորդութիւնը իբրեւ սակաւադէպ բան մը կորստեան պիտի դատապարտուէր, այս դատապարտութիւնն աւելի եւս չեշտուեցաւ անշուշտ եւ անհրաժեշտ դարձաւ երբ բաշխման օրէնքը տարրամատոյթեան օրէնքի զօրութեամբ միւս լծորդութիւններուն առանձին առանձին նշանակութիւններ յատկացուած ժամանակ, չորրորդ լծորդութեան համար մասնաւոր նշանակութիւն մը չուզեց կամ չունեցաւ տալու: Ինչ որ ալ ըլլայ, լեզուի մը կազմակերպութիւնը ժամացոյցի մը յօրինուածութեան կը նմանի, որուն մեքենաներուն իւրաքանչիւր կըտորն այնպիսի պատշաճաւոր յարակցութիւն ունի միւսներուն հետ: Մեր կրաւորականի ձեւը ընդհանուր եւ միօրինակ է այժմ ուիշ. ո՞վ գիտէ թէ ժամանակ մը վերջ նոյն բանը չպիտի պատահի նաեւ ներգործական (եւ), չեզոք (իշ) կէն. բայերուն համար:

[Շար.]

Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ

ԱՏԱՔԱՋԱՐԻ ԳԱԻԱՌԱՅԱՐԲԱՌԷՆ ՆՄՈՅՇ ՄԸ

Անկաճիկ = տեսակ մը պանրալից խըմորեղէն որ կը նմանի մարդու ականջի: Աշկ = աչք: Ախար = կը գործածուի հայր նշանակութեամբ բայց քիչ անգամ: Աճուկ = ցալք, գաւրգ: Արգել = անձրեւ: *Աղապապա = հայր, գործա-

ծական բառ: Այխոխ = այգողք, այգաւաց: Աշխիւ = հոտել (կերակրի): Կոմպել = պարպել, թափել: Հէնը = շատոնց: Կալանթօն = շիք, վէրք ինչալ = վախճալ յանկարծ: Օխիկս = աղերսական ձեւ մըն է: Ըպի = հապա: Եօլօվիկ = զգուշութեամբ: Քացղիւ = թթուիւ: Լկրտած = երես առած մարդ, չփացած հեղեցած: Գոթենալ = պարծենալ: Մանի = միշտ, ամէն հեղ: *Բշկել = մանկան երեսի վրայ սողոսկելը: *Պիլիկ = երախայ: *Տատիկ կամ տատիս ընել = նորածինին նոր քալելը: *Տիտիկ ընել = մանկան նստիլը: Տայայ, կայկայ ընել = ոտքի ելլել: *Պաճիկ ընել = մանկիկին պառկելը: Մզլոտած = հոտած = խորաթել, լաֆել = խօսիլ: Մալէզ ապուր = տեսակ մը ջրոտ ապուր էրկիր = ուրիշը, օտարը: Արմըղան = ընծայ, նուէր: Բալլիք = բանալի: Օվարսագ = կէսօր: Ձենել = հրաւիրել: Ձաղկել = թոթվել: Կուռթ = թխսող հաւ: Կտկտալ = ուտել ձեւագնել: խոնձան = խոնջ, ուշգուր: Լիսկել = ծայր աւտիճան թրջել: Եուս = ժուս, կերակրի միջոց: Բուշտ = պալար ճիպան: Մաղմաղ = մարած կրակ: Մօճեր = կայծ, Պօթիկալ = դուրս ցատկել: Ցայիլ = ցօղուել երերցնելով: Մթել = անսաւան վերմակ: Կըլտըր կըլտըր նաշիլ = պիշ պիշ դիտել: *Ճըլտըր ճըլտըր նայիլ = պիշ պիշ դիտել: Անժուր = Պահքի անհամ կերակուր: Քեխըրտել = սըկրթել, Ճընտիկ = գաճաճ: Ձիպտէ = ամբողջովին: Լըղպօր = լըրճուկ: Ղաշ = պճեղ, հատուած, կտոր: Փինթարի = աղտոտ, ծրտոտ: խալկին = մեծ կաթսայ: Մամուկ սալոր = դամոն: Սըրսըփուք = Հեշտաղին մսիլ ամառը: Պօճի ընել = դէպի վար մէկէն ի մէկ թափել նշանակութեամբ: Քօֆթի = սուտ: Կծոտ = կծծի: *Ուղնի կամ խզան = անպատկառ կերպով ո եւ է ինչ ուզել: Քէսիմ կամ պաշ = լաւ, աղէկ: Մըվըրս = պնդերէս, թեթեւսողիկ: Մոսիկիս = սլըշկուկ, դէմերես: Մորթօլօղ = փոփոխաւիտ (իբր տինտէն աւարա): *Ճիճի =

ո և է նոր բան : *Պըտըլիկ = փոքրիկ : *Պըզտըտիկ = փոքրիկ : *Քոնտոդիկ = փոքրիկ : Գընտըլիկ = կարճընուկ, ինչպե՞ս : Նէ = եթէ, խիստ գործածական : Տէյի = համար, որպէս զի, այնքան շատ կը բանեցուի խօսակցութեան մէջ, որ հաշիւը չ'ըլլուի : Կոֆի գալ = խաբուիլ, ճանկութեւ = ճանկել : Տըմէկը սըմէկը, նըմէկը = ատի, ասի, անի : Պօլոզ = երկայն : Տընկըրթը = չըլլալոց թինթօն = անճարակ : Կուկուուիկ մը նստիլ = անփոփ նստիլ : Կուկուգիկը = կըճկըուիլ, կէս նստիլ : Դոդել = խոշորկէկ կարել, Լօլօդել = համոզել : Քըրֆըտել = հայհոյել, Թարզը = թանձըր, Հէրֆէնտուկ = մէկտեղ ճաշել : Գըստըլիկ = կարճահասակ, Դարտակ = առանց դաթիսի : Դալդել = դալկանալ ապուշ ըլլալ : Ըմնէ կըճիկ = տալ ձեւացնել ու չտալ աղուն : Ինչ խօշի ես' = ինչ թօհաֆ ես' : Հիմաճուկ = հիմա : Ապրճան = ապարանջան : Պայ մը = քիչ վերջ, պահ մը : Կուկուկ = պղտիկ տղայք ընկուզին կ'ըսեն : Քեռթօշ = խիտնջ : Էնկէր = յառաջագոյն : Ճըդմանուկ = չխօսող : Կըկըման = յաղթող, Քէշիր = ստեպղին : Զէրեմս = որովհետեւ = Փըսոր = փշուր : Դեդ = անխելք, յոյժ գործածելի : Մէկ ծանիւ = չարունակ անընդհատ : Սայի, տայի, նայի, = ասիկա, ատիկա, անիկա :

Ատաբազարի չըջակները մեծ մաւամբ օտարազգիներ ըլլալով՝ նոյն գաւարաբարբառը խառնուած է թուրքերէն բառերու հետ, այս առթիւ կրնամ ըսել որ 3 ին 1 ը թուրք բառ է :

Քանի մը բառեր կան, որոնց ծայրը գրուած հնչիւն «յ» ն ստացական ածականի համազօր ըլլալէ դատ՝ կոչականի ալ դերը կը կատարէ, օրինակի համար տուտո'ւյ (մայրիկս) ումա'յ (հանի'ս) պուպա'յ (պապիկս) եւլն :

Սովորութիւն մը կայ որ իրաւցնէ արդահատելի է, երբ մէկը փորձէ կամ ուզէ մաքուր հայերէն խօսիլ, ումանք վրան

կը ծիծաղին ու ալ «ղպրոցական եղար» ըսելով՝ ծաղու առարկայ կ'ընեն, ասիկայ փորձով գիտեմ :

Երբ որ եւ իցէ մէկը ծանօթ մարդու մը հետ գտալի, ուրիշ մէկ բարեկամը զանոնք հաշտեցնելու դիտումով սապէս կ'ըսէ «թշնամիդ մի՛ խնդացներ» :

Երբոր անարգել եւ անիծել ուզեն, կ'ըսեն «բերանը վար անցնի կամ խերը անիծեմ» :

Երբ համոզուին որ գործի մը դադարման վրայ յոյս չունին «ձուկը ծառը ելլէ նէ, կը լմնայ» կ'ըսեն :

Շատ անգամ կը պատահի որ հայցական տէր բայի կը գործածեն, ինչպէս. զինք լուաց լաթերը. նոյնպէս զ նախադիրով տրական կը բանեցուի, ինչպէս զիրենց տուի(1) :

«Նէ» եւ «տէ»-ները առատօրէն կը գործածեն խօսակցութեան մէջ, ընդհանրապէս պարբերութեան մը վերջին բառը երկար հնչումով մը կ'արտասանեն, որ լսողին ծիծաղը կը շարժէ :

Յուսալով որ լեզուադիտական տեսակէտով փոքր ի շատէ կրնայ օգուտ մ'ուսնենալ վերոգրեալները «Բիւրակն»ի մէջ հրատարակելու փափաք ունեցայ :

Հալեպ

ԶԱՐԵՀ ԿԷՆՃԵԱՆ

ՄԱԿԱՐԱՅԻՆ

ՄԱՐԱՇԻ ԳԱԽԱՌԱՅԱՐԱՌԻՆ

Զիյատոյ = յոյժ : Զիյատոյ պանտ կոճըվոյ. շատ բարձր կը պողայ :

Անպարպուն = խիստ շատ : Անպարպուն մորդ կէր (կար) :

Անչոն տեղ = տարապարտուց : Անչոն տեղ պէզոր կացանք (չուկայ գացինք) : Անչոն տեղ էօմրիւդ չիւրիւդմիւշ էրիւ (կ'անքդ ի զուր վատնեցիր) :

[1] Հմմտ. մեր աւ երկաբառուի օ, ո, ի ձայնաշարժելու ուսումնասիրութեան «Անկում» հատուածը, «Բիւրակն» թիւ 11 :

Անճոյ = միշտ, լոկ. տճկ. անճագ,
Անճոյ կոխուսաս :

2. = ըլլայ ըլլայ, Անճոյ ինտէս կա-
նամ էնի (ըլլայ ըլլայ այսպէս կրնամ ը-
նել) :

3. = յանկարծ : Անճոյ ծէն մի լըս-
ուըցով (յանկարծ ձայն մը լսուեցաւ) :

4. = Բանի մը նոր միտք գալը կը
ցուցնէ : Իրէկ պարտքիդ տուար անճոյ
(երէկ պարտքդ տուի՞ր իրօ՞ք) :

Էլէհէմ = կարելի է, կամ ինձ կ'ե-
րեւի թէ : Իրէկ կ'նոց էլէհէմ (երէկ գը-
նաց կարծեմ) :

2 = Դրական նախադասութեան մը
վերջը դրուելով բացասականի միտք կը
յայտնէ : Զիւր իրկոն աշխատըցոր էլէ-
հէմ, ինչո՞ւ աւերիչքիդ լմոն տոմ (մին-
չեւ իրիկուն աշխատեցա՞ր կարծես որ,
ինչո՞ւ օրականդ լմոն տամ) :

Եողա = պէ հոգիս : Ինչ կո'սիս եո'ղա
Եողա տոնէ մուխուսա (պէ՛ դուն ալ
միխուսիր) :

Աղէկ = աղէկ :

Ըրնտ = աղւոր, ընտիր. (քրդերէն
ըրնտ) :

Աւիր = գէշ : Աւիր մորդ է (գէշ մարդ
է) : Պոնու աւիր աղով (բանը գէշ ե-
ղաւ) (1) :

Կաղտուկ = գաղտնի :

Մինէւիր = միայն կամ մինաւոր :
Մինէւիր իս մնացայ :

2 = Լոկ. Մինէւիր էսէ ըսիլէքիս
(լոկ այս է ըսիլիքս) :

Իրո'վ = իրա՛ւ : Իրո'վ իս չի տեսոյ :

Իրո'ւց = ի՞նչ ատենէն ի վեր : Ի
բու'ց է (ի՞նչ ատենէն ի վեր է) :

Ի բո'ւ պէլի = նոյնպէս — իրո'ւ պէլի
հէօս կոս (ի՞նչ ատենէն ի վեր հոս կաս) :

Միննէօ'ք = անպատճառ : Միննէօ'ք
էս պանէն խապար ունաս (անպատճառ
այս բանէն լուր ունիս) :

Հըմմոյ = հիմայ :

Սօնկրօ = յետոյ :

Էօսէօր = Այսօր :

Վօղու = վաղը :

Իրէկ = Երէկ :

Կէս կիշիր = կէս գիշեր :

Հիրու = անցեալ տարի :

Կանուխ = կանուխ :

Ուշ = ուշ :

Միւկէօնէօր = վաղը չէ միւս օր :

Էօնէօրիւ = երէկ չէ միւս օրը :

Առաւտուն = առաւօտուն :

Կէօսէօր = կէս օր :

Ճէշք = կէսօրէն առաջ :

Ինտիրկոց = յետինք, ժամ տասնի
ատենները :

Կիշիր = գիշեր :

Անգոն = անագան, բայց միշտ կը նը-
շանակէ իրիկուն : Անգոն ատեն եօ'ր կ'որ-
թոս (իրիկուն ատեն ո՞ւր կ'երթաս) :

2 = Բայանուն է ե իրիկուն ըլլալ կը
նշանակէ : Ատինի անգընցով (ատենը
իրիկուն եղաւ) :

Առաջ = առաջին անգամ : Առաջ տոն
կնո հապը իս. (առաջին անգամ դուն
գնա յետոյ ես) :

Էօսսէհէթ = շուտով, անմիջապէս,
(տճկ. օլ սա'աթ) : Էօսսէհէթ իտ տարցով
(շուտով ետդարձաւ) :

Նիրսի = ներսը :

Տօքու = տակը : Ճրան տօքու ի-
շով (ջուրին տակը իջաւ) :

Իվիրի = վերը : Իվիրի կո նստան,
(վերը կը նստին) :

Անկարծակի = յանկարծ : Աստուծ
անկարծակի փրճանքներէն փրկէ (Աստ-
ուծ յանկարծակի փրճանքներէն փրկէ)

Պէլի = ի վեր (տճկ. պէրու) : Ընի-
կէմ պէլի կոգոյ, (անկից ի վեր կուգայ) :

Իբ = երբ : Իբ ճըվում նու էն ատինի
իկոյ, երբ կանչեմ այն ատեն եկուր) :

Ատինի = ժամտնակ : Ըրթած ատինի
կո աչէ, (գացած ատենը կ'երգէ) :

Էօրիւր = երբոր : Էօրիւր ճըվոցնու
տիվահըր, (երբոր կանչեց դիւահար ե-
ղայ = խիստ վախցայ) :

Վաղընցէ = վաղը առտուն : Վաղըն-
ցէ վրոցք պիտի էնինք, վաղը առտուն
լուացք պիտի ընենք :

Վաղնէօքիւ = այս առտու : Վաղ-

[1] Կը գործածուի նաեւ գոյականը՝ օս
աւիրուքան կ'էճէ — շատ բէշութիւն կ'ընէ :

նէօքիւ ի ժոմ կացայրաբ, այս առտու ժամ գացած էի :

Սաղլըխան = առողջութեամբ : Սաղլըխան չէնիս, սաղլըխան չըրթոս : (Անէծք) :

Պարիւ = բարով : Պարիւ չէնիս, պարիւ չըրթոս : (Անէծք) :

Աճէպ = արդեօք : Ի՞նչ ըսիլ կո ուզէ աճէպ, ինչ ըսել կ'ուզէ արդեօք :

Մը, մի, մու = (°) հարցականի մասնիկ : Տունու տանա՞մ մը, Ուտի՞մ մի, Աննո՞ւմ մու :

Կիշիբէօք = գիշեր ատեն : Կիշիբէօք ըրկրա տուն ի՞նչ պօն ունաս, = (գիշեր ատեն ուրիշին տունը ինչ գործ ունիս :

Հէօն = հոն, Հէօն կոյ, հոն կայ, Բայց հէօն է չ'ըսուիր, հոն է կ'ըսուի :

Ըսիկէմ = ասկէց : Ըսիկէմ ի՞նչ կ'ընեսայ, ասկէց ի՞նչ կ'ըլլայ :

Ընիկէմ = անկէց :

Ձո՞ց = ի՞նչպէս : Ձո՞ց էրիր, ի՞նչպէս ըրիր :

Տապու = անգամ : Իրիկ տապու, երեք անգամ :

Քանա՞ = քանի : Քանա՞ փարի մորդ էդ է = այդ քանի ստակի մորդ է :

Չիւր = մինչեւ որ : Չիւր Շիշնու ճարդրուանը ի ժամու կը կատարին, մինչեւ որ Շուշանը զարդարուի ժամը կը կատարեն (առած) :

Ըստէմ = ուսկից : Ըստէմ առար, ո՞ւսկից առիր :

Հո՛ = այո՛, հա՛ :

Ձէ՛ = ո՛չ, չէ՛ :

Եոր = ուր : Եոր կ'որթոս, ո՞ւր կ'երթաս :

Անտա = անդի : Անտա կնոյ, անդին գնա : Եթէ որոշեալ յօդ դնենք՝ կ'ըլլայ անտա՛նը : Անտա՛նը մորդ մու կոյ, անդին մարդ մը կայ :

Աստա = ասդին : Աստա իկոյ, ասդի եկուր : Որոշեալ յօդով կ'ըլլայ աստա՛նը : Խեռու = հեռու : Խեռու աշխոր կնոց, հեռու երկիր գնաց :

Տահ մը = մէկդի : Կլոխու առով տահ մը կնոց, գլուխը առաւ մէկդի գնաց :

Պէհմէ = պահ մը առաջ : Պէհմէ հէօս

իկիք, պահ մը առաջ հոս եկաւ :

Պէհիկ մի = պահ մը վերջը : Պէհիկ մի կնոյ, պահ մը վերջը գնա :

Չ = իրիկուան դէմ : Պէհիկ մի ի ժոմ ըրթոնք, պահ մը վերջը եկեղեցի երթանք :

Իտ = ետ : Իտ տարցով, ետ դարձաւ :

Իզոտ = զատ : Իզոտ կնոյ, զատ գնա :

Չ = բայանուն է երբեմն : Իզատուը ցոնք, զատուեցանք :

Տէղի = տեղը : Տէղի տար, տեղը դիր :

Չ = փոխանակ : Սիրիւյ տէղ կո ծիծէ, փոխանակ սիրելու կը ծեծէ :

Ասլոյ = երեք : Ասլոյ չի տեսոյ, երեք չտեսայ :

Պաղը = երբեմն : Պաղը կո (անծրիւ) արկնէ՝ պաղը կո պացուա, երբեմն կ'անձրեւէ, երբեմն կը բացուի :

Հապը = հապա : Հապը ի՞նչ կո կ'ընաս :

Չ = ապա կամ յետոյ : Իկո տէ հապը իտ կնոյ, եկուր ու ապա ետ գնա :

Էւէ = նորէն (եւ է°) : Մ'է՛նի կ'ոսիմ էւէ կո էնիս, մի՛ ընեիր կ'ըսեմ նորէն կ'ընես :

Ինտէս = այսպէս :

Ինտէսի = այսպիսի : Ինտէսի պանէն ինչ կ'ընոյ, այսպիսի բանէն ի՞նչ կ'ըլլայ :

Ինտէն = այնպէս : Ինտէն չէ°, այնպէս չէ° :

Ինտէսի = այնպիսի :

Հերիք = հերիք : Հերիք ճըվացար, հերիք պոռացիր :

Չ = բաւական, հերիք է, կը բաւէ :

Հազոր պարա = շատ աղէկ (հազար բարի) : Անգղ : All right :

Ամենէւին = երբեք :

Հէմէն = միշտ (տճկ) : Հէմէն կո քիշտէ, միշտ կը զարնէ :

Ինչ է եէ նի = ինչ որ ալ է : Ըսածու ինչ է եէ նի պիտէ՝ կատարիս :

Պաշխոյ = ուրիշ (տճկ. պաշգա) :

Պաշխոյ պոն չուտիմ, ուրիշ բան չեմ գիտեր (չգիտեմ) :

Պարապոր = միասին (տճկ. պերապէր) :

Պարագոր ըրթոնք, միասին երթանք:
Թա' = ճիշտ: Թա' տախնի հասով,
ճիշտ ժամանակին հասաւ:
Քիչ = քիչ:
Շոտ = չատ:
Պէլքի = Թերեւս (տճկ.): Պէլքի տա-
տաս վողու կը գոյ, Թերեւս հայրս վաղը
գայ: Ե. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

ԶԱՒԱԿ-ԱՄՈՒՍԻՆ

[ՀԼՔԵԱԹ]

Ա.

Վաղուց շուսին — աստղը իր պսպղուն
աչքը բարձրացուցած էր հորիզոնէն վեր,
արշալոյսի ծիրանին քիչ քիչ կը լայն-
նար, կ'երկննար, կարմիր ժապաւէն մը
կապելով արեւելքի ճակտին, երբ յան-
կարծ երկինք նորէն սկսաւ ստուերոտել:
Մութ շամանդաղներ, մոայլ աղջա-
մուղջներ միօրինակ եւ շարունակող
էջքով վարէն կը մաղուէին, կը զիզուէ-
ին ու կը Թանձրանային, ու անոնց կա-
պարէ պատանքին տակ լուսաւորներու
տարտամ շողերը խեղդուեցան, արեւ-
ելքի փալիլուն երանգները ջնջուեցան,
ու գիշերը նորէն սկսաւ ա'լ աւելի սեւ,
ա'լ աւելի անթափանձ:

Ապշած էին գեղայիները, սարսափա-
հար եղած այս տարօրինակ երեւոյթէն.
մութը կը շարունակէր ծանրանալ իրենց
վրայ: կը ճնշէր զիրենք և կարծես իր
կուպրեղէն Թեւերուն մէջ կ'ուզէր խեղ-
դել, վերջացնել ամէն բան: Յուրտ սար-
սուռ մը մութին պաղ խաւերէն կ'անց-
նէր գեղացիներու հոգիին, որոնք վա-
խերնուն կարկամած նոյն իսկ կը մոռնա-
լին աստուածները կանչելու:

Քանի մը ծերունիներ քաջութիւն ու-
նեցան վերջապէս խաւարը ճեղքելու և
իրարու քով գալով գլուխ գլխի տալ,
լուծելու համար հանգոյցը աս անուր
պատուհասին: Քրքրեցին իրենց յիշո-
ղութիւնները եւ յիշեցին ինչ որ իրենց
պապերէն աւանդուած էր իրենց:

— Օր պիտի գայ որ այդ գեղին մէջ
պիտի ծնի ան որ մեղքերէն ամէնէն մե-
ծը պիտի գործէ. եւ որուն պատճառով
ամբողջ գիւղը պիտի կործանի:

Ծնած ըլլալու էր այդ ապագայ մե-
ղաւորը, ուստի ազատելու համար գեղը
վերահաս վտանգէն, պէտք էր այդ նո-
րածին տղան գտնալ եւ մէջտեղէն վեր-
ցնել:

Ու սկսան տունէ տուն պտրտիլ:

Բ.

Հոն գիւղին մէկ հեռաւոր անկիւնը,
խոնարհ յարկի մը տակ, մանկամարդ
մայր մը, այդ տարօրինակ գիշերուան
վերջին պահուն անդրանիկ մանչ մը կը
բերէր լուսաշխարհ, ու երբ ինք բոլո-
րովին անգիտակից դուրսի խաւարին ու
սարսափին, այդ մատղաշ նորածին էակին
վրայ հակած անդրանիկ համբոյրը կը
քաղէր, և առաջին օրօր-երգը կը հիւ-
սէր, յանկարծ ներս Թափեցան ծերու-
նիները:

Վերջինն էր այդ տունը, եւ անոր մէջ
էր որ կը հանդիպէին նորածնի մը, ու-
րեմն այդ էր յանցաւորը, ուստի հրամա-
յեցին հօրը որ վերջացնէ այդ նորսկսող
կեանքը:

Դառն էր այս պաշտօնը հօրը համար,
եւ աւելի դառն մօրը համար, որ դեռ
անկուշտ իր համբոյրներուն մէջ, ման-
կիկը կը սեղմէր կուրծքին վրայ, բայց
ընդհանուրի համար պարտաւոր էին այդ
գերագոյն զոհողութիւնը ընելու:

Հայրը զամբիւղի մը մէջ դրաւ ման-
կիկը, եւ ուսին վրայ ձգած դուրս ելաւ
տունէն, մայրիկը դրանք վրայ կեցած,
արցունքը աչքերուն մէջ կը հետեւէր մը-
թութեան մէջ հեռացող իր զաւկին, ման-
կիկը զամբիւղին մէջ նետուած, իր ա-
ռաջին մեղեդի լացը կը ձգէր, Թուուկ
Թաթիկները զամբիւղէն դուրս օդին մէջ
տատանելով. իսկ հայրը կը քալէր միշտ,
կը քալէր իր սիրական բեռան տակ ծը-
ռած, իր սրտին բուռն ցաւերուն տակ
կըքած:

Գ.

Երբ գեղին սահմաններէն բաւական հեռացան, քիչ քիչ սկսաւ քակուիլ աղջամուղջին կծիկը, եւ անոր թոյլ մարմաշին մէջէն արեւը իր ոսկեւառ երեսը ծածանեց, իր բոցեղէն ալիքներուն մէջ հալեցնելով վերջին պատառ մութին, վերջին հիւլէն շամանդաղին:

Հայրը կը քալէր միշտ, կը քալէր առանց դադարի, խոստացած էր այդ զոհը ընելու, բայց ամէն անգամ որ ձեռքը կը տանէր մանկիկին, հայրական սէրը դուրս կը պոռթկար և արգելք կը դառնար գործը աւարտելու, ուստի նորէն կ'սկսէր առաջանալ: Այսպէս շատ հեռուները գացին. մանկիկը շարունակ կուլար, կը ճչէր, եւ զամբիւղը կ'երեւցնէր իր տկար դալարումներովը:

Երկա՛ր, շատ երկա՛ր քալելէն ետքը հասան վերջապէս լեռան մը գագաթը, թաւուտ, անտառուտ տեղ մը. հոնկէ ոչ գեղ կ'երեւնար եւ ոչ ալ մարդ, հայրը վար առաւ զամբիւղը. չէր կրնար իր գաւկին արիւնը մտնել, բայց չէր կրնար նաեւ զանի ողջ ձգել, ուստի զամբիւղը կախեց ծառէ մը, յուսալով որ հոն աւնօթի պիտի մեռնէր ինքնիրեն, ինք հեռացաւ, փախաւ, առանց ետին նայելու:

Դ.

Մանկիկը կուլար, կը ճուար միշտ, եւ իր ցնցումներէն զամբիւղը տատաւունքով կ'օրօրուէր: Քիչ մը վերջը հովիւ մը իր հօտին հետ, անցաւ այդ կողմերէն, լսեց մանկան ճուռցը, մօտեցաւ, վար առաւ զամբիւղը, եւ մանկիկը տաքաւ իր տունը եւ իրեն զաւակ ըրաւ:

Մանուկը մեծցաւ մարդ եղաւ, իր հօրը-հովիւին մահուանէն ետքը, թողուց հօտն ու գիւղը, որուն եւ ոչ մէկ բանին վրայ սէր կ'զգար, եւ գիւղէ գիւղ, քաղքէ քաղաք թափառելով՝ եկաւ հասաւ մինչեւ իր հայրենի գիւղը:

Մատղաշ նորածին մը մեկնած էր անկէ, եւ կը վերադառնար մեծցած, գեղակազմ երիտասարդ մը դարձած, ոչ մէկը մտքէն անցուց, ոչ ոք կասկածե-

ցաւ թէ այդ երիտասարդն անհետացուած, անիծուած մանկիկն էր, եւ իր հօրը մօտ ծառայութեան մօտաւ, գիշերներն անոր պարտէզը պահպանելու:

Գիշեր մը, երբ իր սովորական պըտոյտը կ'ընէր պարտէզին շուրջը, մարդկային ստուեր մը նշմարեց որ ցանկապատէն ներս կը սողոսկէր. գող մը կարծելով՝ վրան վաղեց ու անկենդան գետին փռեց:

Երբ լոյսը ծագեցաւ, տեսաւ որ իր տէրն էր անի:

Ե.

Այս ակամայ ոճիրը դարմանելու համար գեղացիներն որոշեցին այրին կարգել օտարական աղուոր երիտասարդին հետ:

Գեղական առատաձեռնութիւնով կատարեցին հարսնիքը: Գիշերն երբ երիտասարդը մօտեցաւ իր կնկան, իր մօրը, երկինք ա'լ աւելի մթնցաւ, լուսինը մարեցաւ, որոտման ձայներ լսուեցան եւ գեղը կործանեցաւ:

Դեռ մինչեւ հիմայ, այդ կործանած գեղին վրայ կը ծանրանայ մառախուղի թանձր ու գորշ գօտի մը:

ՆՈՐԱԽԱՆՑԻ

—***—

«ԲԻՒՐԱԿՆ» Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՖԱՆՏԻՆ ՈՒ ԵՍ

(Շար. «Բիւրակն»ի 49-50 բուկն)

Ը.

Յունուարի առաջին օրերը երկինքին վրայ խուսափուկ կապոյտ մը նշմարելով կը խաբուիմ, Ուրբաթ ժամը եօթն է: Այն անորօրինակ վայրկեաններէն մէկին մէջ, որոնք պատանեկութեան անփորձ եռանդին յատուկ են, ջորի մը կը հեծնեմ, գիւղը երթալու:

— Հրաչեայ, ի՞նչ ըսեմ տունը: — Ինչ

որ կ'ուզես՝ կ'ըստ նա, արցունքը կըլ-
լելով : Մեծ հայրիկիս գորշ անձրեւա-
նոցը կ'առնեմ վրաս : Դուրս ալ գըլ-
խանոց մը համադոյն, որ եթէ քիչ մը
սեւ ըլլար՝ անօթի վարժապետի մը հա-
զուագիւտ տիպարը պիտի ըլլայի : Ու-
րիշ ընկեր մըն ալ ունիմ : Ծամբան կծ-
կել կ'սկսինք : Մէկ երկու ժամէն հա-
րաւէն ամպեր կուգան եւ բարակ, ցուրտ
հով մը, աշունէն մնացած քանի մը դե-
ղին տերեւներ կը ցրուէ ճամբուն վրայ :
Հինգ բոպէն անգամ մը ճամբան կը փո-
խուի : Հոս ցեխոտ, հոնտեղ չոր : Զո-
րիին քալելը մոռցեր եմ : Դաշտերու եւ
ձորերու մէջ ճամբան գորշ ու կարմիր
միօրինակութիւններով կ'երկարի : Եր-
բեմն կապոյտ վտակի ժապաւէն մը կը
կտրէ զանի, ու երբեմն կամուրջի մը
վրայէն կը ցատկէ անդին, իր ներքեւ
քանի որ պզտոր ջուրի աղմուկ մը կը
փրփրայ, կը խորհայ : Հաստ օձագալար
բուն մը, որուն վտիտ ու նեղ ճիւղերը՝
պզտիկ ուղիները՝ կուգան, կը կապուին
ասէն կողմէ : Գիւղերու ճամբաներն են,
որոնց վրայ գեղջուկ միամտութիւններ
կը քալեն, ոչխարին եւ հովուին քայ-
լերուն թողած հետքերը զիրար կը կտր-
տեն խաչաձեւ :

Երբեմն գիւղերը մօտ են : Ու կը
տեսնեմ որ բարակ ճամբան՝ մայր ճա-
նապարհին նիհար զաւակը կ'երթայ հիւ-
ղակներու խումբի մը մէջ կը կորսուի,
տունները կը զատէ իրարմէ : Քանի մը
հիւղ քայքայուած, քանի մը հատ ալ
իյնալու մօտ : Վաղը գուցէ այդ հիւ-
ղակը հաւասար պիտի ըլլայ հողին, ու
պզտիկ ցեխոտ ճամբան՝ իր վրայի ան-
ցորդներուն պէս դեղին մացառներու ու
փշոտ խոտերու ներքեւ պիտի մոռ-
ցուի :

Հովը աւելի ցուրտ : Լճակ մը կը դո-
ղայ լեռներուն մէջ իր մեծ քրոջմէն
Մարմարայէն ապառաժներով զատուած :
Արեւը դեռ չէ մոռցած մեզ, բոպէն ան-
գամ մը իր տփգոյն սկաւառակը կ'երեւ-
նայ, կը նուաղի :

Քովէն սայլակ մը կ'անցնի . երկու սեւ

խոշոր ցուլեր, որոնք ապուշ եւ կատա-
ղի նայուածք մը ունին : Սայլին առջե-
ւէն բարակ, դերձանի պէս տղայ մը,
ոտուրները տիղմին մէջ, բարակ չուանով
մը ահագին ցուլերը կը քաշէ : Պատ-
կե՛ր :

Զմրան մէջ ամէն բան խամրելու է :
Զիւնախառն անձրեւ մը բարակ ու բարկ :
Արեւը մարը կը մանէ : Զորին ընազդով
կը քալէ : Ծամբան չի տեսնուիր : Տե-
րեւ չկայ, որ սօսափի : Ո՛չ երգ, ո՛չ
լոյս :

Հեռաւոր մութին մէջ երբեմն լոյսի
կաթիլ մը կը դողայ : Գաղթականի գիւ-
ղակ մը կայ : Ժամը մէկ : Իջեւանը կը
հասնինք, Հասակէս ցած, կարմիր տուն
մը, սրճարանն է : Ներս կը մտնեմ, ծու-
խի, խոնաւութեան աղտոտ ու դարչա-
բոյր մթնոլորտ մը : Խեղդիչ նուաղում
կ'զգամ : Այդ մուխերուն ետեւ դեղին
կաթիլ մը կը թրթռայ, որուն ճրագ ըլ-
լալը կը գուշակեմ : Աչքս վարժուելէն
ետքը նայուածքս կը սառնի . անկրկն-
անկիւն 20-25 հատ կտրիճ նստած են :
Դէմքերնին արեւակէզ, մութին մէջ մա-
զերնին հոս հոն ցրուած : Նորեկի մը
մուտքը թեթեւ շշուշ մը կը հանէ,
նուաղած քանի մը ձայներ : Լեզուն չեմ
հասկնար, բայց կը սիրեմ : Գաղթական
վրացիներ են, որոնց մութ նայուածքին
մէջ հիւսիսի սառնամանեաց խորհուրդը
կ'ընդհմարեմ : Իրենց ձայնին մէջ Քու-
պանի ալիքներուն ահաւոր մոնչիւնը կը
կարծեմ . ամէնքն ալ արջերու մորթին
մէջ պլլուած, քնացած երազներ ըլլալ
կը թուին, որ իրենց արձակ լեռներէն
հեռու, անտառի խուլ արհաւիրքէն բաժ-
նուած, սրճարանի ախտաբոյր մթնոլոր-
տին մէջ փառիլ սկսեր են : Իրենց ա-
ռաջնորդը վայրկեան մը դուրս կ'ելլէ,
եւ իր քովը թզուկ մը : Ներս գալուն՝
«Օֆ, ցո՛ւրտ էր», կ'ըսէ, ալիամայ տըխ-
րութեամբ մը, որ դիւ ալ կը տխրեցը-
նէ . . . : Ատենօք ձիւնը իր անկողինն
էր, «առի կտորը՝ բարձր : Դանդաղ չեն
անցնիր բոպէները, կը բոլորուին ու
կ'երգեն իրենց երգերը : Գոռացին ամ-

պերու նման : Իրենց հին կեանքէն երգը միայն մնացեր էր յիշատակ : Աստուծոյ ձեռնուն վրայ նետուեցան , ցրուեցան ամէն կողմ : Ընկերոջս հետ կը մեկնինք : Ճուրտ հովը կը փչէ մուկին : Մէկ ոտքըս սառի կտորներով կը ծածկուի : Հոգս չէ : Զամբան չի հատնիր : Զորս ամիս առաջ գիշերանց մեկնումս կը յիշեմ : Հիմա յոյսին կ'երթամ : Իրիկուն մօտ կը հասնիմ գիւղը : Խթման իրիկունն էր : Պանդոկը հագուստս փոխելէ ետք , ժամը 12էն ետքը կամացուկ մը եկեղեցի կ'երթամ : Ժամկոչը վիզս կը փաթթուի : Վահանը կուգայ , աչքերը կը համբուրեմ : Ան գիշերը հին սենեակս կը պառկեմ : Միւս օրը Ծնունդ :

Թ .

— Պատուելին եկեր է , մեր պատուելին :

Ամէնքն ալ զուարթ ժպտով մը , որուն տակ օձի թոյնը չիկայ , եկան քովս , ու ձեռքս սղմեցին : Հին աշակերտներս չափազանց հետաքրքիր ու երջանիկ ժողովուրդ են դուրսը , ցուրախ տակ կը դողան : Երբեմն ապակիին քով անոնց մէկին փոքրիկ գլուխը կը ժպտի ու կ'անհետանայ : Պառաւ մամիկներն ալ մայրական խանդաղանդով իրարու կ'աւետեն : Խուսը մը երիտասարդ , իրենց գլուխ ունենալով զիս առաջին անգամ Պոլսէն բերող , 35նոց կտրիճ մը , կուգան կը բողբոլեն շուրջս , օղին ձեռուընին : Ինծի հին սիրած խաղերէս կտորներ կ'ըսեն : Կը մոռնան թէ Բրիտոս ծներ է այդ օրը : Իմ գալուստովս կը զբաղին :

— Գառնիկ , մէկտեղ պտտինք այսօր , կ'ըսեմ հին բարեկամ կտրիճին : Հըպարտութեամբ մը կ'ըստանձնէ մեծ եղբօր դերը :

Կ'երթանք մինչեւ իրիկուն Նահապետ աղային ազգականներուն տուները կը պտտինք : Սովորութիւն է որ ծերունիներուն ձեռքերը համբուրեմ : Անոնք ալ մէկ մէկ մետաքսէ թաշկինակ կը դնեն գրպանս : Երազի մը մէջ եմ կարծես :

— Գառնիկ , ինչպէ՞ս ընենք որ տեսնեմ մէյ մը : Բարեկամս , ասոր ճարը կը

մտածէ : Մինակ կ'երթայ Նահապետ աղային Ծնունդի շնորհաւորութեան : Այս իրիկուն Ռափայէլը հոս պիտի բերեմ , կ'ըսէ : Ժամուկէս կ'աշխատի համոզելու : Վերջապէս կ'որոշեն որ գիշերը մութ ատեն երթանք Գառնիկին հետ միատեղ քանի մը բոպէ կենանք հոն մայրիկն ու հայրիկը տեսնելու համար : Փանին պիտի չերեւայ : Գիւղին մէջ սովորութիւն չէ որ նշանածները գիրար տեսնեն : Ասոր ալ գոհ կ'ըլլամ : Ժամը երկուքին գացինք միատեղ : Գրեթէ գլորելով՝ դռնէն ներս մտայ հայրիկիս մայրիկիս ձեռքերը համբուրեցի , փոքրիկներուն աչքերը : Բան մը փոխուած չէր ատ սենեակին մէջ : Նահապետ աղան ու Գառնիկը իրարու հետ կը խօսակցին շուկայի նիւթերու վրայ : Ես զբաղիլ կ'ուզեմ աղեկներուն հետ : Մայրիկս չի խօսիր : Փանին պզտիկ քոյրը երբեմն դրան քով կ'երթայ մէյ մը դուրս կը նայի մէյ մ'ալ ինծի կը դառնայ սիրուն սատանայի ժպտով : Ես կը կարմրիմ ու կը քրտնիմ : Փանին չիզար , կը զայրանամ մտքէս ատ անիմաստ սովորութեան դէմ : Բայց ի՞նչ կրնամ ընել :

Այդ միջոցին կ'առանձնանանք քիչ մը քովի սենեակը հայրիկիս հետ : Ինծի լուրեր կը հարցընէ առեւտուրներու ընթացքին , զրամական տազնապին ու տիրող համաճարակին վրայ : Կը տեսնեմ թէ շատ կը մտածէ : Մտադիր է տնեցիները քանի մը ամիս ծովափի գիւղը զրկել : Ականջիս չեմ հաւատար :

Ներս կ'երթանք : Գառնիկ կը յաջողի հրաման առնել որ Փանին մէկ անգամ միայն գայ ձեռք թոթուէ :

Մազերը երկար հիւսքի մը մէջ առած , գլուխը ծուռ , աչքը վայրահակ՝ ներս կը մանէ Փանին : Ակնթարթէ մը աւելի չեմ կրնար նայիլ անոր : Միւսներուն ձեռքը համբուրելէ ետք , կուգայ մեղմօրէն կ'երկարէ ձեռքը , Ճուրտ ու դողդոջ էր . արիւնը ճակատը զարկած , կաս կարմիր : Կ'երթայ : Բռնէ մը աղատածի պէս կը շտկուիմ : Քիչ մը ետքը աւանդական անուշը եւ մրգողին կը բերէ : Յետոյ սուրճը :

Երկու օրուան ճամբորդութեան մը բո-
լոր նեղութիւնները կը մտչին այդ բո-
պէին Դուրսը մութ. հովը կը սուշէ.
Երկար ճամբան մութին մէջ կ'երկարի
անշուշտ՝ ճախնուտ գետիններու, պղտոր
գետերու վրայէն կ'անցնի, զիս երջան-
կութեան բերաւ ինքը, կը շարունակուի
ամայութեանց մէջէն եւ անդունդին կը
յանգի:

Ինծի ի՞նչ փոյթ: Ա՛լ պիտի չյեշեմ
մեծ պահքի երկար սպասումներս, մեկ-
նումիս անաւոր գիշերը, յուսախաբ օ-
րերուս դառնութիւնները:

Կ'երթանք բարեկամիս հետ: Մայրիկս
ալ թաշկինակ մը կը դնէր գրպանս:

Աչքերս կը լեցունին: Փողոցին մէջ
գրպանէս կը հանեմ թաշկինակը, կը սըր-
բեմ արցունքս ու ա՛լ չեմ լար:

[Շար.]

Ռ. ՈՐԲԵՐԵԱՆ

Կ Ե Ս Ա Ր Ա Յ Ի Ե Ր Ա Խ Ա Ն

Ո ի

ԽԱՐԵԲԱՍ ՀՐԵԱՆ

Ամբաստան Հրեային մէկն օր մը բախտ
որոնելու համար՝ կը հասնի Կեսարիա,
ուր բաւական չըջելով ա՛յս ու ա՛յն
կողմ, կը տեսնէ որ հասարակութեան
մէջ Հրեաներ երբեք չեն երեւար: «Ու-
րեմն, կ'ըսէ ինքն իրեն, այս տեղի ժո-
ղովուրդը միամիտ է. հետեւաբար կըր-
նանք դիւրութեամբ մեր հացը նշխել»:
Հրեան այսպէս մտածելով փողոցէ մը
կ'անցնէր, երբ յանկարծ չորս-հինգ տա-
րեկան երեխայ մ'իւր ուշադրութիւնը
գրաւեց, որ պեշի-պիւրիկ ոսկիի մը հետ
կը խաղար: «Ահա՛ քեզի հինգ-վեց հատ
այդպէս փարս, կ'ըսէ Հրեան, երեխա-
յին ցոյց տալով քանի մը հատ պղնձէ
քառասունոցներ, երեխան զարմացա-
կան նայուածք մը ձգելով Հրեային ու
անոր ցոյց տուած պղնձէ զրամներուն
վրայ, — կը պատասխանէ. «Ես, առանց
այդ փարսներն ալ առնելու, կուտամ իմ
եղբիս այս փարսն, եթէ յանձն առնես»

Երեք անգամ իշու պէս զըռալ: Շա-
հախնդիր ու խաբեբայ Հրեան իր չորս
կողմը նայելով՝ որ մարդ-մուրդ չըլի,
կ'սկսի երեք անգամ զըռալ: Եւ երբ
Հրեան կ'աւարտէ իր անճոռնի ու այ-
լանդակ զըռզըռուկը, երեխային կ'ըսէ.
«Իհն՛ տուր այդ փարսն» երեխան ծի-
ծաղելով կը պատասխանէ. «Ա՛յ էշ, դուն
քու էշ հալովդ հասկցար որ այս ձեռ-
քիս փարսն ոսկի է, հապա ես մարդ
հալովս չեմ հասկնար որ այդ ցոյց տը-
ւածներդ պազըր են»:

Էջմիածին

ԿԱՅԵՐՈՒԿ

Ա Ն Տ Ո Ւ Ն Ի

(Անայ բարբառով)

- 1.—Գամ Կայնիմ ի քու դիմաց,
Համ լալով անիմ քեզ իմաց,
Ինծի կէմ (?) չէ պակաս,
Կամ ի քու սիրուն կարօտած:
- 2.—Բու սէրն իմ սրտիս մէջին,
Հէնց մտեր զեա ոսկի բեւեռ,
Գնացիր ի սրտիկս ի ներս,
Փեռչին եղեր կէռ ու մեռ:
- 3.—Տեսայ իմ հոգիս հոգին,
Որ կ'երթար ի պաղչան ի վար,
Մօյը, մօյը (մանր) կու քալէր
Կու քալէր ծաղիկ նանուճար:
- 4.—Էպրչում խալի ձգիմ,
Ոսկի թել տեղի վրայ,
Բարձիկ մը սուճա դնիմ,
Տապկած կաքաւ մի վրայ:
- 5.—Շուշայ մի գինի բերիմ,
Ան խմիմ քու սիրուն վրայ,
Հագնիմ ի քարէ շապիկս,
Ուր (որ) շարէ ծիծերս երբայ:
- 6.—Սիրիմ ատ սիրուն երեսդ
Ուր լուսին ի մօտն է գերի
Պագնիմ ատ բարակ պոկունք (շուրթ)
Ուր շէքէրն ի քովն է լեղի:

Ահն

Գ. Ղ. ՀԱԼԱՃԵԱՆ

Ս Ի Ր Ե Ր Գ

ՏԵՍԻՍԱԳ ՄԸ

Դեռ նոր արթնացած, մեղկօրէն անփոյթ,
իր մատաղ կեանքին թարմութեամբ
սիրուն,

Ճակտին վերայ դեռ երազին կապոյտ
Ու խուսափական լայն հետքը թրթռուն,

Աղուոր աղջնակն ինծի կը նայի
Խոհուն, կիսախուփ նայուածքով մ'ա-
նուշ,

Ուր դեռ երազէն՝ որ կը նըւաղի՝
Շող մը կ'առկայծի, հըրթիռ մը քնքուշ:

Առտըւան դողդոջ փայերուն մէջէն՝
Աղջիկն ինձ համակ երազ կը թըւի,
— Գուցէ մէկն անոնց՝ որոնք մենէ չեն,
— Խառնուրդ մ'ըստուերի, չըղարչի,
հովի:

Ու նայուածքս արագ, սարսուռով մը
լայն,
Ինչպէս փայլակը՝ եզերքն ամպերուն,
Փախչող վայրկեան մը կը փայփայէ զայն,
Ու դողդըղալով կը թըռչի հեռուն:

Ու երկվայրկեանի սեւեռումն անփոյթ
Ուր ուշադրութեան կայծ մ'արծար-
ծեցաւ,

Յուզման կոհակի ծըփանքովը փոյթ՝
Սիրտս այլայլելով հոնկէ սահեցաւ:

Կ'անցնի կոհակը՝ բայց մեղմ նայուածքէն
Ուր մանիչակը զոյգ մը կը բացուէր,
Սարսուռի հետքը դեռ երկար ատեն
Կուտայ իմ հոգուս թըռչունի թեւեր:

ՊԱՆ

ՄԵՈՒՇԸ

Ձմեռուան մէջ օգի խաղաղ ու անհուն
Մեղմութիւններ կան երբեմն որ յանկարծ
Գիշերուան լուռ խորհուրդներէն սար-
սըռուն՝

Այդու ճակտին կուտան քօղ մը կեղա-
կարծ:

Եւ արշալոյսն իր զարթնումին մէջ տըր-
տում՝

Հազիւ թողած վարդ մահիճը երազի,
Կը նըկատէ լուռ զարմանքով անպատում
Անուրջը՝ որ իր շուրջը դեռ կը նազի:

Եւ առտըւան լուսաշաղախ արգանդէն
Առատաբուղիս լայն մըշուշը կը ծնի:
Իր յորձանքներն ալ երկիրը կը պատեն,
Շողջըղարչ ճերմակութեամբ մը ձիւնի:

Տարտամութեան ու կասկածի մութ աշ-
խարհ:

Ուր իրերը լոկ տեսիլք մ'են ծածանուտ,
Եւ կամ երազ կամ ցընորքներ հողմա-
վար՝
Ծանր ու անհուն իբրեւ կեանքի հոգը
մութ:

Մըշուշներուն ետեւ կարծես արեւն ալ
Անհունին մէջ մինակ, պաղիլ կը թըւի,
Ու կը փորձէ թերեւս այնտեղ քընանալ
Խոհանքներով լեցուն անուրջ մը ծաւի:

Կը նուաղին չըջագիծներն անվաւեր
Պատկերներու գծագրութեանն անսահ-
ման,

Ու կը սահին առած տարտամ, լայն թե-
ւեր՝

Անուրջի մէջ թըռչող արծուի մը նըման:

ՊԱՆ

96 Դեկ. 11

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

Տ Ա Ր Ե Յ Ո Յ Յ

1899 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

Գ Ի Ն Ե Ղ Ր ՈՒ Շ

Կեդրոնատեղին է, Էսկի Զապ-
թիէ ճատտէսի, թիւ 61, Նշան Կ.
Պէրպէրեանի տպարանը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍԲ ԲԱԼՈՒԻ ՎՐԱՅ

Բալու Տխարպէքլիի կուսակալութեան Արդնի-Մատէնի սանճագի դայմագամու թիւններէն մէկն է, ունի գեղեցիկ ու բարեբեր հովիտ մը, «Բալահովիտ» անուանով, Արեւելքէն սահմանակից է Ճապաղ-ջուրի, Արեւմուտքէն Չարսանճագի ու խարբերդի, հիւսիսէն Կեղիի եւ հարաւէն Արդնի-Մատէնի:

Քաղաքը շինուած է Ս. Մեսրոպայ հաւաքակողին վրայ, մօտիկը Արածանիին որ յորդեալու ատենը շատ անգամ իր փրփրուն ու ամեհի ալիքներով չէնքերուն եղերքը կը ծեծէ եւ երբեմն նոյն խիլ քան գելով զանոնք՝ կը վազէ դէպ ի արեւմուտք, խարբերդ: Արդէն աւանդութեամբ դիտենք, բայց բաղմաթիւ չէնքերու հետքերն ու եկեղեցիներու շատութիւնը՝ ա՛լ աւելի կը հաստատեն Բալուի երբեմնի բաղմամարդութիւնը, հիմայ հազիւ հազար հինգ հարիւր բնակիչ ունի որուն մէկ փոքր մասը միայն Հայ:

Քաղաքին մէջ կայ չորս եկեղեցի՝ Ս. Սահակ Կիրակոս, Ս. Աստուածածին ու Ս. Լուսաւորիչ անուաններով: Առաջին երկուքը կիսաւեր վիճակի մէջ ըլլալով՝ կրօնական արարողութիւն չի կատարուիր հոն: Բալուի փոքրիկ ժողովրդի համար միայն մէկ եկեղեցին ալ կը բաւէ, եթէ «մեր ու ձեր» յաւիտենապէս աղօթող դերանունները չի կրկնուին: Ս. Աստուածածին ու Ս. Լուսաւորիչ, երկուքն ալ բաց են, բայց երկուքն ալ թափուր ու անշուք վիճակի մէջ: Վարժարանները միշտ դո՛հ կը երթան այս «իմ ու քու» կարկարող ալաւաններուն տակ, այս պատճառաւ ահա մեր եկեղեցական արարողութեան ազդեցութիւնը օրէ օր կը տկարանայ: Կնաթողութիւնն ամենէն նախատելի բանն էր Բալուցիին համար, այսօր ան ալ մոտ գտնալով իր չար հետեւութիւնն ունեցաւ: Ծիւղահամարութիւնը՝ քմահաճոյքի ենթարկուած գլխովին իր օրինական հաշիւը կորուսած է, յենլով հրէական սահին օրէնքին թէ «կինը քանի ողջ է քենին առնելու չէ», հետեւցնելով ուրեմն

թէ կինը մեռնելէն ետքը առնելու է. նոյն իսկ հարազատ քենին ալ առնողներ դտնուեցան: Այսպէս ալ կրթական խնդիրը առեղծուած մը կը մնայ, երբ ամենէն վերջ իրար հասկնան, տրամադրութիւններ միացուցած դործի կանչն այն մէկը, որ վարժապետ անունը կը պահէ, հազիւ ամիս մը երկուք դպրոցի չէմքին վրայ կը կոխէ, դպրոցը կը ճանչնայ, խնդիրը կը փոխեն, որովհետեւ վարժապետը հասարակաց տարբեր, տարբեր կարծիքներուն պէտք ունի, հին հաճինքուն կոճին վրայ բուսած կիսատներու ծթած ու փտտած գաղափարներուն հետեւելու է: Կ'ըսեն «մեր օրովը ըստուր (այսպէս) չէր զբար (եղբայր), վարժապետը չուճուխները կարգով կը շարէր ժողովրդին եռջեւ (առաջը) չուճուխները վարժապետին հետ ըմմէն (ամէն) ժողովրդին խոնարհութիւն կ'ընէին ու անտան (վերջը) կ'երթային. հիմա վարժապետը ազա կ'ըմմենի (կը նմանի) ըստուր վարժապետութիւն կ'ըլլի, ըստուր բան կ'ըլլի»: Տարուան մեծ մասը լեռներու մէջ լեռնականներու հետ կեանք անցնող այսինչ աղային քէյֆին ետեւ երթալու է խօսք չուղեր. վերջապէս դպրոցական ծրագիրը ամէն արհեստաւոր դասակարգի գաղափարին վրայ ծրագրել պէտք ունի, եթէ ոչ՝ վարժապետը եկած ճամբով իր բըշա կը կը հերգիցնեն (ղրկեն) ու վարժարանն ալ կը փակեն:

Բայց շատ դո՛հ ու չորհակալ ենք Տէր Եզնիկ Գալփագճեան հօրմէն, որ իր առաջին դործն ըրաւ վարժարաններու միացումը եւ կը յուսանք Ս. Հօր ժրաջան աշխատութենէն, որ քիչ օրէն այս բոլոր զեղծումներուն առաջին առնելով՝ եկեղեցիներն ալ միացնէ ու դեղերուն մէջ ալ վարժարաններ բանայ:

Բալուն կը պարծի միայն Ս. Մեսրոպայ ասպնջական սրբաւայրովը, որ կը դտնուի քաղքին կից բարձր քարաժայռի մը գագաթին վրայ, որուն քարուկիր փլատակներէն հնութեան արժանաւոր ու փառաւոր չէնք մը ըլլալ կը հետեւի: Ասկէ առաջ ի պատիւ Ս. Մեսրոպայ անթիւ

ուխտաւորներ կը յաճախէին մատաղներով եւն. պատրաստութեամբ ու ջերմեամբ դուրսնուով շատ երկիւղալի ճամբով մը կ'իջնէին քարաւոր սենեակները, երկըր-պադութիւն ընելու այդ Սուրբ տեղին: Դիտողութեան արժանի են, հոս, դրան ձեւով քարի մը մակերեսին վրայ գրուած սեպագիրները (1): այս քարի պրուճնե-րուն (իս) մէջ հաւատընտիր ուխտաւոր-ներու մանկամարդ խումբը մանրիկ քա-րեր դետեղելով բախտ կը փորձեն, որմէ-կին քարը որ կըզլի (փակի) ու մնայ փո-սին մէջ բախտաւոր եւ որունը ոչ՝ ան-բախտ կը համարուի:

Այս տեղին արեւմտակողմը աւելի մէկ քառորդ հեռաւորութեամբ Բալուի փոք-րիկ հովիտը, հիւսիսէն հարաւ երկարե-լով, իր ծոցին մէջ ամփոփուած գլխաւո-րապէս քանի մը դեղեր. որոնց մէջ Հա-ւաւ գիւղը, որ հովտին արեւմտահիւսի-սը կ'իյնայ, քաղքէն երկուք ու կէս ժամ հեռաւորութեամբ, իր բնական գեղեց-կութեամբ, ընդարձակ այգեստաններովը ու գեղեցիկ պարտէզներովը, սլա շ սլաղ ջրերովը ու բնակիչներուն չարքաշ ու գոր-ծունի կեանքովը, այցելուներուն նախան-ձը կը դրգուէր: Այցելուները երբեմն «Բալուայ Աթէնք» անունը կուտան այս գուարճալի դեղին. հիմայ այս ալ վերջին աստիճան աղքատութեան ու անջու-թեան մէջ կը առայտի. վարժարան չու-նի ու կորուած է նաեւ կրօնասիրութիւ-նը: Այս վիճակին մէջ կը գտնուին միւս բոլոր դեղերն ալ:

Հաւաւի հարաւային կողմը, աւելի մէկ քառորդ հեռաւորութենով, անտառուտ լեռնակի մը հիւսիսային ստորոտը կը զբո-նջուի Քաղցրահայեաց Ս. Աստուածածին անունով մենաստանը, որ քառորդ դար առաջ իր որբակեաց հոգեորականներով, բազմաթիւ միաբանութիւնով և տեսակ, տեսակ բարեքներով լցուած սրբալսյոյ մըն էր: Ինչպէս առաջ նոյնպէս հիմայ Բալուի մէջ եղած ամէն տեսակ հիւան-դութեան առաջին դեղն ու կամակը,

(սրտին ուղած պտուղը) տանձն ու խըն-ձորը, նուաճ ու խաղողն էր: Օրհատի հի-ւանդն ասոնցմէ որ մէկին որ տենչանք յայտնէր ու իր աենջացածը անմիջապէս չի կրնային հասցնել, անոր մեռնելէն վեր-ջը մեծ ցաւ մ'ըլլալով իր բոլոր պարա-գաններուն, տարիով պիտի յիշէին թէ լեթէ ուղած ժամանակը անմիջապէս հասցնէինք թերեւ չմեռնէր մեր հիւան-դը: Այն ակնարկուած պտուղները ա-մէն ատեն, ամէն եղանակի մէջ կրնային պատրաստ գտնուիլ միայն այդ փառաւոր վանքին մէջ, որ հիմայ անչքացած է: Վերջերս Պոլսոյ օրաթերթի մը մէջ կար-դացինք որ Սրբաւան Պատրիարք Հայրը տրամադիր է այս վանքին մէջ որբանոց մը հաստատել. Բալուցին պիտի գոհ ըլ-լայ տառով. կը մաղթենք այդ խնդրին ժամ առաջ իրականացումը և կը խընդ-րենք միանգամայն փութացնել այդ օգ-տակար ձեռնարկի կատարումը խեղճ Թաթաւիկ որբեր պատսպարելու հա-մար:

ԿԻՐԱՅԻՍ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Խարբերդ Ս. Կարապետ

ԽԱԼԴԵԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ԲԱԼՈՒԻ ՄԷԿ ԲԵԵՆՈՒԱԳԻՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Տիեզերական հնագոյն պատմու-թեան մէկ էջին վրայ ստոյգ. — հե-տեւապէս վստահելի) տեղեկութիւն ստացանք միայն դարուս վերջերը, ասորեստանեան եւայլն արձանագրու-թեանց միջոցաւ Ասորեստանեայց Ու-ւււււււ կոչած «լեռնակողին» — ըստ Հերոդոտոսի «Ալարոտեանը» կ'անուա-նէին Բլւայն ու ԽԱԼԴԵԱՆ աղգանունը կրեցին իրենց պաշտած Խալէ՝ գե-րագոյն աստուածի անունով: Այս վաղեմի ժողովուրդը իր խառնուրդ-չառաւիղներէն ամենէն աւելի կը տարբերէր լեզուով (արդի Ուտերէնի ցեղակից), որ մէկ գաւառաբարբառն էր ՈՒՐԱԼ ԱԼՏԱՅԱՆ լեզուախմբին:

1. Տես յաջորդ յօդուածը: Խմբ.

Աղգադրապէս, մարդարանօրէն տեղի չի կայ կասկածելու թէ Ուրալ-Ալտայեան ցեղ մըն էին խաղախանները:

Ասորեստանի Տիգրաթ-Պիլեսար Ա. թագաւորի Բաւեանի արձանագրութեան մէջ առաջին անգամ որոշապէս կը յիշուի Ուրարդի տէրութիւնն որ սոյն վեհապետի աշխարհակալութեան կը դիմագրէ (1123 Ն. Ք.). Ռուս հնագէտմը, մեծանուն Նիկոլսքի, յաջողեցաւ Ասորեստանեան Բաւեաղիւր արձանագրութիւններէն կաղմել Բիայնայի թագաւորներու պայագատական ցանկը, այսպէս

Առամէ (857-845), Լուտիպրիս, Սարգուրիս Ա. (833), Իշպուինիս, Մենուաս, Արդիշտիս Ա. Սարգուրիս Բ. (735) Ուրսա Ա. (722-714), Արդիշտիս Բ. Էրիմինաս, Ուրսա Բ. ու Սարգուրիս Դ. (640). Նիկոլսքիի իբր աղբիւր գործածած յիշատակարանները գրեթէ մանրամասնօրէն յիշած են թէ՛ իրենց (Ասորեստանէ այց) եւ թէ՛ հակառակորդ կամ ճորտ (fidf) երկիրներու անուններն ու ասոնց գործերը:

Թողելով միւս թագաւորները՝ դանք միայն Իշպուինիսի որդի Մենուասի, որ իբր հօր թագաւոր մը կը յիշուի Բիայնայի թագաւորներուն մէջ առաջինն է որ նախ դէպ ի հիւսիս արշաւեց Էրիտուահինի երկիրը, բարեբեր գետահովիտ մը, եւ հոն թողուց յիշատակարաններ. Նոր տիրած գետտհովիտի ստանը Լուհիունինի իր անունով կոչեց Մենուահինիէ, այսինքն Մենուասի բնակավայրը. Յետոյ դէպ ի արեւմուտք արշաւեց ու առաջացաւ մինչեւ Տօրոս, յաղթեց Հատեաններուն (Հմտ. «Բիւրակն» թիւ 43) եւ ԲԱՂՈՒԻ, Ալգիի (— Աղճն երկրին մէջ) ԲԱՌԱՅԻՒԻՆ ՎՐԱՅ ԱՐՁԱՆԱԳՐԵՑ ԻՐ ՅԱՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, Մե-

նուասի դահակից կամ տեղակալն էր իր Տօրոս մայրը, մեծաշէն թագուհի մը:

Վերջերս երկու Դերմանացի հնախոյզներու պեղել տուած տեղուանքէն քիչ մը հեռու Մենուաս շինած կամ նորոգած է համանուն ջրանցքը որ կ'սկսէր Քէշիշ Կէօլէն Արջակու լճի քիչ մը հարաւակողմը, ընդարձակ աւազան մը զոր շինել տուած է Ռուսաս ու մտակայ Տուսպա քաղքին ջուր կը մատակարարէր. Յետագայն դարեր լսելով թէ թագուհի մը (Տարիւրաս, Մենուասի մայրը) գործակցեր է անոր շինութեան, զայս (ոչ պատմական) Շամիրամի գործը կարծեցին, որովհետեւ ձրիաբար ամէն հսկայ շէնքեր Շամիրամի կ'ընծայէին:

Դ. ԽԱՅԿՈՆՅ

« Թ Ա Պ Ա Լ Ը »

«Բիւրակն» 44 թիւին մէջ «քէպէն» եւ «յանգ» վերնագրով յօդուածն կարդացի: «քէպէն» ու «յանգ» իբր լրացուցիչ Յ. Մանուէլեան էֆ. ի հաւաքման, աւելորդ չեմ սեպեր՝ մեր մամիկներուն շատ հետաքրքրաշարժ մէկ կտորն ալ առաջ բերել:

Այո՛, ցաւալի ու կսկծալի է այն մանկամարդ եւ երբեմն ալ տարիքին առած կիներու վիճակն, որոնք իրենց ծննդեան պտուղը չվայելելէ զատ, անորդիութեան նախատինքն ալ առնելու դատապարտութեամբ են: Աւելի ցաւալին կայ. — Գերեզման չմտած, պապեհական վառ օճախուն հող ու մոխիր կտրելուն պատճառն իրենք պիտի ըլլան, ե՛նչ ցաւալի տեսարան. Իրա՛ւ սիրտ չի դիմանար: Եւ խեղճերը՝ իբր վերջին ճիգ երբեմն անանկ միջօրներու կը դիմեն որ շատ անգամ ենթականեր զոհ կերթան, զոհ՝:

Ինչո՞ւ զաւակ ունենամ եւ չ'սպրի. մեծ հոգ եւ անտանելի վիճակ: Սակայն ոտոր դարմանը զտնուած է: Բայց ինչո՞ւ ճա-

րը չգտնուի այն հարսին, այն մօր փերին տէրմանը՝ որուն զաւակը թէ՛ ժամանակէն առաջ և թէ՛ մեռած կը ծնի: Հոս այս պարագային ալ շատ բժիշկներու դեղեր ազդեցութիւն չեն ըրած. ո՛չ մասունքն ու Ս. խաչը, ո՛չ սուրբերու ուխտադնացութիւնն և ո՛չ ալ վշուկներու նախաձեռն և պապային ընթերցումն: Ասոնց բոլորն էլ կուտի մը չափ արժէք ունեցած չեն. ճարը՝—անոր Խաչալըն գտնուելու է: Ինչ է սակայն այս Խաչալըն.— ոչ «Աքք»ի նման ոգի մ'է և ոչ ալ խըպըլիկի պաշտօնն ունի. ըսեմ ի՞նչ է.— օճի բերանը գտնուած կամ ճնճղուկն, կամ դորտն և կամ ձուկն է: Խաչալըն պառակիկներ, մինչև որ յաջողին գտնել ու խօսիլ, յատուկ դաշտը կ'ելլեն. որպէսզի երթալ ու գալու միջոցին տեսնեն այն անիծեալ թէ օրհնեալ ըսեմ, ո՛չ, անիծեալ օճը, և մեծ ուրախութեամբ կը բացազանչեն. ին թապալըն: Սողոսկող օճը՝ առ ահի, բերնին կենդանին թողլով մացառներուն մէջ կ'անյայտանայ և այսպէսով հայրենի վառ օճախնին մարելու վտանգն սպառնացող տէրտէն կ'ազատեն այն ծնողները. ու զաւակ կ'ունենան ժամանակին եւ թէ կ'ապրի սյգ տան ուրախութիւն առթելու եւ ծերութեան օրերնուն նեցուկինն ըլլալու: Տեսէք որքան պարզ ու անխորհրդալի է մեր պապերուն ու մամերուն հաւատքն, կը հաւտան եւ իրենց հաւատքն ալ շատ անգամ, դիպումածով թէպէտ, կ'իրականանայ:

Մաղխոս

Մ. ԷՐԿԱՆԵԱՆ

ԶՈՒՋԵՐ ՊԱՏԱՐԱԴ

Շատ անգամ սիրտը բոպէի մը մէջ Բզգայ նոր ցունց մը հոգիին խորէն, Անծանօթ բոցեր որ վինք տոչորեն, կա՞յծն է սա արդեօք սիրոյ մը անչէջ:

Բայց սէրն ճշմարիտ՝ չ'ընե՞ր ռոտակոխ նոյն իսկ օրէնքը անյեղի անդարձ. Պատշաճ ու կարծիք ճշդձում ո՛ւր մնաց ի՞նչ փոյթ ուրիշի նոյն իսկ քէնն ու ոխ:

Իսկ երբոր այդպէս դիւրին է մարել Հըրդեհը ու ժգին սիրոյ կըրակին: Ի՞նչ հարկ ալ առնել դէմքը տէրտէրին եւ մըսնել կամաւ բաւիղներ անել:

Ինչո՞ւ չարչարուիլ վշտով մ'անսահման Լըքումին համար աշխարհիկ կեանքին երբ այնքան հեշտին է եւ դիւրագին Դատապարտել սէր մ'անյուշ մառացման:

Եղի՛ր կամ արի և կամ մ'ըսեր դուն Սիրեցի երբեմն, բայց և լըռեցի, Ուրիշէն տարուիլ, կամ մընալ լուծի ներքեւ անխօսուկ արժան է մարդուն:

Հաւատա՛, Տէր Պան, սէրդ էր կարծիք թէ չէ՝ լըսէինք մենք լո՞կ գանդատներ Պատարագ ու զոհ ուրեմն չուղեր Զըւարթ անխըռով նետուէ՛ բաղդին դիւրի:

ԱՍՈՒՊ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նրկա՝ օրիորդներն փափաք կ'անի պապին:

Հասկաքաղի մէջ կոչում եղած էր աղջկանց բարձր մշակութեան փառաքողներուն մասնակցիլ երկու օրիորդներուն Եւրոպական ուսէ Համալսարանի մը մէջ Փատարանութիւն, կամ Համեմ. Լեզուագիտութիւն ու Ազգագրութիւն սորվելու: Մեր այս կոչը համակրութեամբ ողջունուեցաւ, եւ ուրախ ենք յայտնել թէ կայս. Պալատան բժիշկներէն Գնդապետ Տօք. Իւթիւճեան պէյ յանձն առաւ ամսական 20 փրանք արձանագրուիլ: Գործն այնքան պերճախօս է որ հարկ չենք տեսներ նորէն շեշտել այս ձեռնարկի գերազանց օգտակարութիւնը: Այս ձեռնարկը պիտի կատարուի Պատքիարքարանի հսկողութեան տակ:

— Ս. Հայրապետը Դեկտ. 2 ին, կէս

օրէն ետքը ճամբայ ելեր է Էջմիածնէն դէպ ի Երեւան, իրեն ուղեկից ունենալով Խոստովէրտեան ու Դաթեան եպիսկոպոսները, Եղիշէ ու Կորիւն վարդապետները: Դեկտ. 8 ի առտուն Թիֆլիս ժամաներ է: Կաթողիկոսը դիմաւորելու համար Ախադաֆայի կայարանը գացեր է Թիֆլիսի ոստիկանատեղը, դիմաւորեր է Կաթողիկոսը երկաթուղու կայարանին մէջ:

Վանքի եկեղեցու բակին մէջ Ս. Հայրապետին կ'սպասէին Թիֆլիսի հոգեւորականները, Ներսէսեան դպրոցի ուսուցչական խումբը ու աշակերտները ու բազմաթիւ ժողովուրդ: Առաջնորդարանին մէջ Ս. Հայրապետին այցելեր է փոխ նահանգապետ Կ. Ստեփաննովիչ: Ն. Ս. Օծուծիւնը ձմեռը Թիֆլիս պիտի անցնէ:

— Բարեբրդի առաջն. տեղապահ Տ. Յովհ. վարդապետ խնդրած է Ս. Պատրիարքէն որ Ս. Քրիստափոր վանքի սահմանները գծող, եկեղեցու շինութիւնը արտօնող եւ ուրիշ կարգ մը պաշտօնական հին հրամանագիրները որոնք ցարդ Տ. Ամբրոսիոս Վ. Ռուբինեանի քով կը մնան, առնուելով իրեն ղրկուին:

— Դեկտ. 20 ին, Տիգրիսի քաղաքային ժողովի սրահին մէջ պարահանդէս մը պիտի տրուի ի նպաստ Կովկասի Հայոց Բարեգործական ընկերութեան:

— Մանիսայէն «Հայուհին» կը գրէ մեզի Դեկտ. 6, Կիրակի օր, Հայուհեաց Կըրթական Խնամակալութեան տարեգարծն էր. գեղեցիկ զուգադիպութիւն, հիմնադրութիւն ու արդիւնք գիրար կը դիմաւորեն, անդամուհիներուն որ հաւաքուած էին Մանկապարտէցի սրահին մէջ, մեծ եղաւ ուրախութիւնը երբ երկու տմիսէ ի վեր յանձնարարուած Ֆրէօպէլեան ամբողջ գործիքները շարուած տեսան հոն խնամակալութեան առաջին պտուղը: Ո՞ր սիրտ անտարբեր կրնայ մնալ երբ խորհիլ է աղքատիկ քաղքի մը մէջ շարաթական 10 փառա հաւաքելով 12 լուիճ ոսկի գործիք գնած ու այժմ պատրաստ դրամ ունին իբր 33—34 Օամ. ոսկի:

Մեծ յոյս ունինք որ ազնիւ անդամու-

հիները իրենց ուժը կրկնապատկելով պիտի յաջողին վարժուհիներուն ամսականներն ալ վճարել, ինչպէս որոշուած է դործադրել յառաջիկայ Յունուարէն սկսեալ. ասով Մանկապարտէսը բոլորովին այդ Կրթական Խնամակալութեան պիտի յանձնուի:

— Խարբերդէն մեր աշխատակիցը Ատիկ կը գրէ մեզի.

«Ասկէ դրեթէ ութ տարի առաջ, շմեր դպրոցէն, Եփրատ Գոլլէճէն, կը մեկնէր խոհուն պատանի մը՝ Խորէն Անդրէասեան, բանաստեղծի դալկութեամբ, Ամերիկա երթալու: Ուսով Ս. քրթի նկարագրած այն պատանիներէն էր որոնցմէ գեղեցիկ սեռը սովոր չէ փախչիլ:» Երեք բանաստեղծներ ունէինք դպրոցին մէջ Ռ. Որբերեան, ծանօթ իր բանաստեղծական լալտներով, Արսէն Տաղաճեան ու Խորէն Անդրէասեան: Վերջինս իր բանաստեղծութիւնները օտար լեզուով կը գրէ եւ այնքան յաջողութեամբ որ Ամերիկեան գրական թերթերու մէջ լսկ կը հրատարակուին: Ուրախաբերութեամբ պարագայ մը:»

— Թիֆլիսի Հայ հոգեւորականներու ապահովութեան գանձարանի Ընդհ. Ժողովի նախագահ ընտրուած է ծանօթ Արթ. Գիւտ Ա. քնյ. Աղանեանց:

— Վեհ. Սուլթանի ծննդեան տարեգարծին առթիւ, անցեալ Ուր. Մայր եկեղեցու մէջ գոհարանական աղօթքներ տեղի ունեցան: Կը նախագահէր Ս. Պատր. Հայրը՝ շրջապատուած եկեղեցական ու աշխարհական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններէ: Արարողութիւնները սկսան «Թագաւորեաց Աստուած ի վերայ աղօթքով, «Թագաւոր փառաց» Սաղմոսերգութեամբ: Ս. Գիրքի ու Աւետարանի ընթերցումէն ետքը, Ս. Պատրիարք Հայրը բեմէն քարոզելով՝ յորդոր կարգաց հայ ժողովրդին որ միշտ հաւատարիմ մնայ Օսմ. մեծազոր Պետութեան ու այս առթիւ յիշեցուց Թագաւորին ու իր հպատակներու մէջ եղած ասնջութիւնը: Արարողութենէ ետք պաշտօնական անձեր Պատրիարքարան կլլելով՝ կրկին

բարեմաղթութիւններ ըրին եւ խնդրեցին Ս. Հօրմէն որ բարեհաճի թարգման հանգիստանալ իրենց հաւատարմական զգացումներու առ Վեհ. Կայսրը:

Ս. Պատրիարք հայրը հետն ունենալով Պատրիարքարանի գործակատար Էփէնտիները՝ Կայս. Պալատ դնաց իր ու Աղ-զին շնորհաւորութիւնները եւ Ուղերձ մը մատուցանիլու յոտս Կայս. Գահայից:

— Դպրոցներէ ետք Ռուսական կառավարութիւնը իւրացնել կը նկրտի Գրադարան-ընթերցարանները: Շրջաբերական ուղարկուած է բոլոր նահանգապետներուն որ մասնաւոր հսկողութիւն ընեն իրենց շրջանակներու գրատուններուն եւ գործադրեն ներքին Գործոց նախարարութեան 1890 Մայիս 15 ին հրատարակած կանոնները թէ՛ նոր եւ թէ՛ արդէն գոյութիւն ունեցող գրատուններու մասին:

Տիրապէքիրէն կը գրէ մեզի մեր աշխատակիցներէն Գ. Բագրատունի:

«Ներշնչութիւն Տիրապէքիրէ շնորհ».— Ցորենի գինն առ հասարակ օլջակ (չափը) 13-14 դրուչի կը ծախուէր, այժմ 15-17 ի բարձրածն է երաշխութեան երեսէն. գեղացի երկրագործները ստիպուած էին վարուցանը դադարեցնել: Հոկտ. վերջերն ամպերու սեւ սեւ քուլաներ երեւցան եւ եւ բաւական անձրեւներ թափեցին: Գեղացի լճերները եռանդով կ'աշխատին անցած արտերը լեցնելու:

Լճէ ու Հայնի գաւառակները որոնք Գայմազամութիւն են Տիրապէքիրի Կուսակալութեան, նոյնպէս ասոնք ալ երաշխութեան մեծ բաժինն ունեցեր են: Հաւաստի աղբիւրներէ կ'իմանանք որ թթի, խնձորի ու նշի տհաս պողպի ծառեր տեսնուած են. տեղացի խաշնարածները կը քողն մաս մը եւ Տեղակալին իրր նուէր կը տանին: Պէյը լրտեսներ կը զրկէ քննութեան, կերթան ծառերը կը տեսնեն եւ քիչ մըն ալ իրենք կը բերեն: Այս լրերը թէեւ լած էինք սակայն չուղեցինք հրապարակ հանել, մինչեւ ճշտութիւնը լրտեսէն չիմացանք, եւ նոյն

իսկ չհաւատացողներէն ալ մարդ չուեցանք:

Գրեհական Յանձնաժողովը կը յայտարարէ թէ գաւառներէն գիրք խնդրող պաշտօնական մարմիններ կը պարտին նախ՝ կարեւոր տեղեկութիւններ տալ աշակերտներու թիւին եւ դասակարգութեան վրայ, եւ երկրորդ՝ ներայացուցիչ մը ցոյց տալ Մայրաքաղաքիս մէջ, որպէս զի խնդրանքնին անկատար չմնան:

Իզմիտի Օփաճըզ գեղաւանի երեւելիներէն Խաչերեան ընտանիքն իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ այն ամէն բարեկամներու որ ներկայ գտնուեցան իրենց որդւոյն Խաչերեան Կարապետ Էփ. ի յուղարկաւորութեան:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Վեհ. Սուլթանի Ծննդեան տարեգարձին առթիւ, Աւաղանին, հպատակ հասարակութեանց հոգեւոր պետերն ու Դեսպանատուններու Ա. Թարգմանները Կայս. Պալատ գացին ի շնորհաւորութիւն: Նաւահանգստին մէջ գտնուող բոլոր Օսմ. նաւերը, ինչպէս նաեւ դեսպանատուններու պահականաւերը դոյնզգոյն դրօշներով զարդարուած էին: Եւր. Մայրաքաղաքներու բոլոր Օսմ. դեսպանները շնորհաւորական հեռագիրներ ուղղեցին Կայս. Պալատը: Շաքաթ լուսնալիք գիշեր կատարուած լուսավառութիւններն արտասովոր փայլ մ'ունեցան: Մայրաքաղաքիս մէջ ամէն կողմ անպատում զուարթութիւն կը տիրէր: Երբորդի Կայս. Պալատան շրջակայքը լուսավողիող կը շողար լիւրաւոր կանթեղներու տակ: Նախարարներու եւ մեծամեծներու ապարանքները, կառավարական շէնքերը շքեղապէս լուսազարդուած էին, ամէն տեղ նուազածութիւններ ու ժողովրդային խորհրդանութիւններ կատարուեցան: Նոյնը գաւառներու մէջ ալ: Ժողովուրդը իր

սիրելի Վեհապետի այս բարեբաստիկ տարեգարձին առթիւ զգացած ուրախութիւնը յայտնեց ինքնայորդոր մասնակցելով լուսավառութեանց ու խրախճանութեանց:

— Գոնիայի Կուսակալութեան էրէյլի գաւառակի Անպար գեղին մէջ Գրիստոսնէական Բ Ղարէն մնացած մեծ տապանաքար մը գտնուել է որ արձանագործութեան հրաչակրտ մըն է: Այս տապանաքարը Պոլիս պիտի փոխադրուի:

— Կայսերական Կառավարութիւնը շրջաբերական ծանուցագրով մը խնդրած էր դեսպանատուններէն պատուիրել օտար շոգենաւային ընկերութեանց, սրպէսզի թղթատարական ծրարներ ու պայուսակներ չընդունուին, եթէ ուղղակի Օսմ. թղթատարական վարչութեան կողմէ չեն ղրկուած: Այս գիւտանգիտական ձեռնարկի շարժառիթը սա է որ Օսմ. ծովեզերքները բանող օտար շոգենաւները կը փոխադրեն թղթատարական ծրարներ ու պայուսակներ սր իրենց յատուկ գործակալութեանց կամ օտար թղթատարներու կողմէ կը յանձնուին:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բաբելի արաբաբանութիւնը. — Ծարտարապետներ, վարպետներ իրենց ստորակարգեալներով անընդհատ աշխատութեան կը պարտադրին Դրօքատէս հրապարակի շուրջը որ երրորդ անգամ ըլլալով պիտի գրաւէ Արուեստահանդէսի ընդարձակ մէկ մասի կեդրոնը: Նոր ու հանգըստաւէտ պանդոկներ պիտի շինուին որոնց պատուհաններէն կարելի պիտի ըլլայ տեսնել 1900 ի Արուեստահանդէսի ամբողջ համայնատեսին ու Սէնի ջրերու ընթացքը Մէօրոնի ու Պէլլիի բլուրներու երկայնքէն: Այցելուներու գլխուրդութիւն ընծայելու համար ընդարձակ ծրագիր մը պատրաստուած է: Գրեթէ 6 անգլիական ոսկիով այցելու մը չաքաթն ամէն օր երեք անգամ կերակուր պիտի ուտէ:

առանց մուտքի վարձքի պիտի կրնայ Արուեստահանդէսը մտնել ու Բարիլի ամէն կողմերը ժուռ գալ:

Ճարտարաբաններ Թիւսիյ Տէլ. — Թուսական կառավարութիւնը չ'արտօներ օտար ճարտարագէտներու պաշտօնավարութիւնը ռուսական գործարաններու մէջ, կամ օտար գործարաններու հաստատուիլը ռուսական հողի վրայ: Հետեւաբար անհիմն են այն զրոյցները թէ Բրուր ու Շըոււմ գինագործարանները մասնաճիւղ պիտի հաստատեն ռուսական քաղաքներու մէջ: Միւս կողմէ կառավարութիւնը նոր ապսպրանքներ կ'ընէ օտար երկրի գործարաններուն, Վլատիվոստոքի ու Բորդ Սրդուրի նաւագործարաններն աւարտելու համար:

ԲԻԻՐԱԿՆԻ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓԸ

Պարտիզակ. — Գ. Մ. Կանոնաւոր կերպով կը ղրկուին բոլոր թերթերը. եթէ չեն հասնիր, պատճառն այն է որ հող կը կորսուին կամ ուրիշները կ'առնեն: Պակաս թիւերը ղրկուեցան, վճարող բաժանորդներուն ալ կրնանք ղրկել:

Պուրկալ. — Ա. Շ. Զեր ուղած Նրաժիշտը չի կրնար հասնիլ որոշեալ օրին: Հետեւաբար, կանխավճարը ձեր հրամանին վճարելի է: Բիւրակնի տարեգին 15 Գուանքի փոխարէն Տ. Գ. Ա. կրնայ մանտա-բոսթ ղրկել: Կերեւի թէ Դեկտ. 21 էն առաջ նամակ մ'ալ գրած էք, զոր չենք ստացած:

Չօրում. — Յ. Գ. Գանձեցինք, թերթեր կը ղրկուին: Բ. Վարժութիւնները պիտի ստանաք քանի մը օրէն: Դրոյմաթուղթ կրնաք ղրկել՝ միշտ 100 ին 15 սակաս գնով:

Գոնեա. — Ս. Ն. Հաճեցէք գրել մեզի թէ ո՞ւր կը գտնուի Խ. Գ. որ հօտկէ մեկնած է, կ'ըսէք:

Նկատելինոտար. — Դ. Ս. Ա. Պակաս թիւերը ղրկելու համար ձեր նամակին կը սպասենք:

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Մեր գաւառացի թղթակիցներուն ուշադրութեան կը յանձնենք սա կարեւոր պայմանները, որոնք գործադրուելու են յօդուած կամ թղթակցութիւն գրելու առթիւ:

1. Գրութեան նիւթը համապատասխան պէտք է ըլլայ «Բէ-բաշի» ծրագրին, որ պարզուած է Ե. Ե. Ե. որիչ թիւերուն մէջ:

2. Իրենց հաղորդելիք լուրերն ու տեղեկութիւնները հանրային—հասարակական կարեւորութիւն ու այժմէութիւն ունենալու են. «Բէ-բաշի» լրագիր մըն է որ անձնականութեամբ չի գրադիր: Պէտք է ըլլան հակիրճ, ամփոփ ու մանաւանդ ճշմարիտ: Չենք ուզեր հինցած վէճերով, դաւրոցի, տերտէրի, թաղականի, վարժապետի սին ու անպէտ խնդիրներով գրադիր:

3. Շատ կարեւոր են «Բէ-բաշի» ընթերցողներուն համար Տնտեսական — առեւտրական լուրեր: Այս նիւթերուն վրայ զրկուած գրութիւններ չնորհակալութեամբ կ'ընդունուին: Հետեւաբար կը յանձնարարենք մեր թղթակիցներուն փնտռել հաւաքել վիճակագրական ամէն կարգի տեղեկութիւններ՝ բայց մասնաւորապէս տեղական արհեստներու, արտածութեան ու ներածութեան, առեւտրի գլխաւոր նիւթերով բերքերու եւ ժողովրդին ապրուստի պայմաններուն վրայ: Ներածութիւնները ինչ նիւթեր են ու տարեկան օրջափոփութեան միջոցները որո՞նք են:

Իրել գեղացի թէ քաղաքացի ժողովրդին ապրելու պայմաններուն վրայ:

Յօդուածին մէջ օտար լեզուով որ եւ է բառ կամ խօսք յիշուած ատեն զնեւ նաեւ Հայերէն թարգմանութիւնը:

4. Գրութիւն մը ինչ նիւթի վրայ ալ ըլլայ՝ կարճ թէ երկար՝ պէտք է ամբողջապէս չորկուի. կիսատ մնացած գրութիւն մը չի հրատարակուիր, մինչեւ որ շարունակութիւնը չհասնի խմբագրութեան ձեռքը:

5. Թարգմանուած գրութիւններու հետ պէտք է զրկել նաեւ բնագիրը, կամ իմացընել հեղինակին ու գրքին անունները, տպագրութեան տեղը, թուականը եւն:

Եւ վերջապէս, կատարելապէս ուշ դնել Բէ-բաշի-ն ուսանալու, պարտաւորութիւն, որ ստորեւ կը հրատարակենք:

ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՏԱՍՆԱԲԱՆՆԱՆ

1. Ամէն տեղեկութիւն պէտք է հաղորդել «անմիջապէս», որովհետեւ դէպքին կամ իրողութեան միջոցին պատահած բան մը, կրնայ ժամ մը կամ օր մը վերջը հինցած նորութիւն մը դառնալ:

2. Ասորեայ խնդիրներու վերաբերեալ լուրերն պէտք է հաղորդել միմայն իրողութիւնը, կարեւոր եղածին չափ կարճ՝ (գրեթէ լսկոնական) ամփոփ լոկ իրողութիւնը յայտնել փաստերով ու հակիրճ նկարագրութեամբ, առանց եզրակացութիւններ, դատողութիւններ եւ խորհրդածութիւններ ընելու: Այդ գործը ընծրեցողին բաժինն է:

3. Պարզ կերպով առանց սեծեւեծի եւ ճոռմոռեան, շարադրելէ մաքուր գրել, մանաւանդ անունները եւ թուականները:

4. Երբեք չգործածել, երեկ, այսօր եւ կամ վաղը բառերը, այլ նշանակել օրը եւ Թուականը:

5. Ստորակէտներէ աւելի կէտեր գործածել, բայց չմոռնալ ո՛չ մէկը եւ ո՛չ միւսը:

6. Երբեք չսրբագրել սխալ գրուած խօսքերը եւ թուերը, այ գիծ քաշելով սխալ գրուածքին վրայ՝ նորէն գրել:

7. Թղթին միայն մեկ երեսին վրայ գրել, միւս երեսը բաց թողնել, որովհետեւ այդ կերպով գրուած նիւթը կարելի է քանի մը մասերու բաժնել եւ տալ գրաշարներուն, որով կ'արագանայ տպագրական գործը:

8. Միշտ պէտք է անձամբ ստորագրել, ասիկա հրատարակութեան ազնուութեան, փաստութեան... եւ միանգամայն քաջութեան պայմանն է: Խմբագրութիւնը լաւ գիտէ թէ ե՞րբ պէտք է ծածկել յօդուածագրին անունը եւ երբ ոչ:

9. Իրելէ վերջ գրել անգամ մը կարդալ գրածդ եւ զըրկէ միայն այն ատեն, երբ դո՛ւն կը հաւանի գրածիդ:

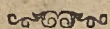
10. Դրածներուդ մէջ եղի՛ր անպայման տղնիւ եւ անչառ ճշմարտութեւ, միտքդ բերելով թէ քեզի ունկնդիր կ'ըլլայ ամբողջ հասարակութիւնը եւ եթէ խաբս կամ պատրես գինքը, գիտցի՛ր որ անիկա՛ է քու դատաւորը:

Ծանօթ.— Թղթատարական նորագոյն օրէնքով, ձեռագիր յօդուած, սրբագրական թերթեր (ինչպէս առեւտրական, դատական եւայլն թերթեր) կրնան 5 փարանոց փուլով մը զրկուիլ մինչեւ 30 կրամ ծանրութեամբ. իսկ մինչեւ 150 կրամ ծանրութիւն ունեցող ո՛ր եւ գրութիւն, տպուած թէ անտիպ՝ 10 փարանոց փուլով կրնան զրկուիլ, միայն թէ պէտք է պահարանին չորս անկիւնները մկրտով կտրել:

Այս կէտը մեր Թղթակիցներուն ուշադրութեանը կը ներկայացնենք, որպէս զի աւելի ծախքեր ընելու չըստիպուին՝ մինչ մէկ կողմէ միտք կը յօգնեցնեն իրենց աշակցութիւնը եւ աշխատակիցութիւնը նուիրելու համար Բիւրակին:

Ա Ձ Դ

Մեր Խարբերդի վիճակին Գործակալն է Ստեփան էֆ. Երէցեան, տեղին Ռէժիսի պաշտօնեայ: Կը խնդրուի մեր Յարդոյ բաժանորդներէն որ հաճին իրենց թէ՛ Ա. տարեշրջանի եւ թէ՛ Բ. տարեշրջանի հաշիւները կարգադրել անոր հետ:

ԲԻԻՐԱԿՆԻ Ա. ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

ՆԻԻՔԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ

Աղբիւրք

Աղամամուլի վերլուծման նախափորձ մը 438—442, Դ. Խաչկոնց:
Աղագրական փշրանքներ 443 Դ. Տէվէճեան:
Ալ ու օճախ, Ալի յարձակման դէմ 616—620, 524—525 Յ. Ճըճըճեան:
Արաւելներու առթիւ 409 410 Բեհուազիր:
Աւանդութիւններ Պիթլիսի մէջ 425—426, 443—444, Թուխ-Կրպո:
Բեկորներ տոհմային աւանդութեանց 442 Պուզ:
Բուդղհան մեր մէջ 501—504 Դ. Խաչկոնց:
Գերեզմանատուններ 586—588 Ա. Հաբէճեան:
Դեւեր 461—463 Թուխ-Կրպո:
Եզիտներու բարքերէն 497—489 Պ. Սըրապեան:
Եգիպտոյ ամուսնական կեանքէն նմոյշ մը 334—335 Ծ.
Զոհի ոջիլը 664—666 Մաշեղ Վրդ.
Էզլաց 772—774, 826—828 Բարդէն Վրդ.
Թապալըն 899—900 Մ. Երկանեան:
Թիւ, Նանէ, Մայր ամենայն ղգաստութեանց վերլուծում 551—554 Դ. Խաչկոնց:
Թոնրի շուրջն 727—729 Մ. Թաշճեան:
Թուխ մանուկներ ու Զրապաշտութիւն 201—203 Դ. Խաչկոնց:
Թալա, Յանգ, Գրող, Կրող, 867—868 Ռոզմերի:
Խունձկուլուլուն ու Թուխ մանուկներ 411—412 Մ. Մկրեան:
Խուլուծիկ 184 Պ. Սրապեան:

Ծննդավայրս 316—317, 413 Դ. Խաչկոնց:
Կաղանդը Խիանի մէջ 60—61 Մ. Դաւնիճեան:
Կրակ, Զուր, Խուլուծիկ 379 Բարդէն Վ.
Համբարձումը Խիանի մէջ 506—507 Մ. Դաւնիճեան:
Համբարձումը Տիարպէթի մէջ 362 Մ. Դաւնիճեան:
Հապէշիստանի միակտուր քարէ եկեղեցիները 8—9 Կ. Ո.
Հարսանեկան սովորոյթք ու երգեր Օվաճըզի մէջ (Իզմիտ) 473—475, 540—542 Յ. Էսկեան:
Հմայեակներ 380 Մ. Երէց:
Մարաշի մէջ Նշանաւոր օրեր 522—524, 570—571 585—586 Յ. Վարժապետեան
Մեծ պահլի սկզբնաւորութիւնը Պիթլիսի մէջ 171—172 Թուխ-Կրպո:
Միւսոնի անուշահոտ ծաղիկն ու եղը 581—572 Լ. Սրապեան:
Մշեցի կին 41—44, 55—59, 138—140, 151—152 Դ. Ա.
Մուցուած նախապաշարումներ 507—508, 556—557 Պ. Սրապեան:
Մութ աշխարհի վերլուծում 484—486 Դ. Խաչկոնց:
Մուկը կրօնքի մէջ 325—326, 339—340 Բարդէն Վրդ.
Նախապաշարումներ ու գուշակութիւններ Կեսարիոյ եւ շրջակայից 547—648 Տ. Վ. Պ.
Նախապաշարումներ ու գուշակութիւններ Պիթլիս 363—364 Թուխ Կրպո:
Նշանտուրը Բղի մէջ 697—698 Խուլուծիկ:
Ոսկի ձուկը 48—48 Նուրհան:
Պաշտոյ ընտանեկան կեանքէն նախապաշարումներ 414—415, 427—428 Հայկանոյ Շնորհքեան:
Սովորութիւններ ու նախապաշարումներ (Խիան) 396—397, 426—427 Մ. Դաւնիճեան:
Սովորութիւններ ու նախապաշարումներ (Արարիկ) 620—621 Դ. Տէվէճեան:
Ս. Ծնունդի տօնը Խիանի մէջ 102—104 Մ. Դաւնիճեան:
Ս. Սարգսի պահքը Բղի մէջ 122—123 Խուլուծիկ:

Տեառնընդառաջը Կարմերու մէջ 380—381
Հոյ:

Տեառնընդառաջը Քղիի մէջ 295—298 Պ.
Սրապեան:

Վերլուծումը 297—298 Դ. Խաչկոնց:

Տնկապաշտութիւն 644—646 Մուշեղ Վրդ.

Տոտէմ. Կերպարանափոխութիւն, Հոգե-
յաճութիւն 811—814 Դ. Խաչկոնց:

Տովբեթի գիրքը (Բնհ.) 698—700 Նոր-
աւանցի:

Քառսունք, Քառսունք-կոխ 340—342 Թ.
Ճըլճըլեան:

Քէպէ, Յանգ 769—771 Թ. Մանուէլեան:

Քան զմեզ աղէկները 504—506 Գ. Տէ-
վէճեան:

Քղեցի կիներուն դդմաճ կտրելը 75 Խուփ-
սեցի:

Բանասիրական

Դաւառական գրականութիւն 402—404 Կ.

Դրաբար ու աշխարհարար 753—756 Գրա-
սէր Ատոմ:

Դ. Լծորդութիւն 90—91 Գ. Ա.

Պոլիս ու Դաւառական գրականութիւն
689—692 Կ.

Վաղուան գրագէտները 418—420 Կ.

Գեղարուեստական

Հայոց եկեղ. երաժշտութիւնը ԺԹ. դա-
րու մէջ 4—7:

Անգղ. երաժշտութիւն 69—70, 341 Տկն.
Հր. Դաւթեան:

Գիրական

Արցունքը 713—714 Նարկիզ:

Էգէստանի հիւանդութիւն 446—348, 397
398 Մ. Մալաքեան:

Ժողովրդ. բժշկութիւն Քղիի մէջ 446-447
457—458, 507 Լ. Սրապեան:

Կեանքը 428—429, 490—491, 615—616,
679—680, 806—808 Մ. Մալաքեան:

Դրամաական

Աննարկ մը Հայ հնագրութեան վրայ (Հ.
Տաշեան) 447 Դ. Խ.

Աշխ. Օսմ. Կայս. (Դ. Խաչկոնց) 140—
142 Ֆ.

Առողջապահութիւն Տօթ. Տաղաւարեա-
նի 598—601 Դոկտ. Մ. Իւթիւճեան:

Դիրք գրելու արուեստը (Հ. Գ. Մէնէ-
վիշեան) 79—80 Ֆ.

Դործն. Քերակ. (Տօնէլեան) 24—27 Գ. Ա.
Դասագիրքներ 632—633 Վէմեց:

Մանկական երգեր (Թ. Էտիլեան) ու Հա-
մարակալութիւն (Ն. Տիւզէնճեան) Դ. Խ.

Եզնիկ Կողբացու Մարկիոնի աղանդին Ֆր.
Թարգմ. 374—376, 390—391 Արտոյտ:

Մանրէաբանութիւն (Դոկ. Տաղ.) 91-92 Ֆ.
Նոր ընթերցարան (Ա. Պոյաճեան) 771—
772 Ս. Դ.

Ուսումն Բրիստոնէական (Ա. Վարժա-
պետեան) 540 Դ. Խ.

Recherches sur la syntaxe armenienne
(Ա. Մէյլէ) 539 Դ. Խ.

Վարդ. Առաքելոց (Հ. Ա. Նազարէթեան)
573—574 Դ. Խ.

Fibrome de la vosse 14—15:

Գրական

Բաղձանքս եւայլն 714 Կ. Ոսկեան:

Գաղտնիքս 764 Կ. Ոսկեան:

Անուշիկ հովեր. Շրջան սրտիս 726 Ոգե-
սլարտ:

Դրական քմայք 707—709 Գրասէր Ատոմ:
Թափառումներ 518—520 Կ.

Թէ ի՞նչ է սէրը 652—653 Ս. Դաւթեան:

Ժամ մահուան 863—864 Թ. Սմբէկեան:

Իմ երգերս 796—797 Հրուշան:

Իմ երգը 837 Ռ. Որսերեան

Խահուէ 410—411 Ս. Դաւթեան:

Մշուշը 1. Տեսիլք մը 2. 896 Պան:

Պարսեանէն քանի մը էջ 799

Պզտիկները, հօծիւններ 411 Հրուշան

Պղծուած պատարագ 796 Պան:

Պռատիկը 683 Լ. Սրապեան:

Սեւ' սեւ' 832 Հրուշան:

Սիրոյ հնարքներ 442—444 Ս. Դ.

Սիրոյ միմունջներ 676 Թ. Թ.

Վերջին համարոյր 868 Կ. Ոսկեան:

Յունին ու ես 629—632, 636, 672—676,
791—796, 833—837, 855—860, 886—
890, 892—896 Ռ. Որսերեան:

Զուգեր պատարագ 900 Ասուպ:

Ընդերակ

Ամուսնական խնդիրներ 292—294, 308—310 Գ. Անդրէասեան։

Անհետացած տիպարներ 147—150 Կ.

Բնութեան մէջ ոչինչ կը կորսուի 797—798 Ս. Դ.

Գաւառացի մանչը 321—324 Կ.

Գաւառի կեանքէն 392—393 Կ.

Գրականութեան համար 433—335 Կ.

Գրականութեան համար 498—501 Գ. Անդրէասեան։

Գրականութիւն ու հացի խնդիր 609—610 Ռ. Որբերեան։

Դանիէլեանի պարագան 763—764 Ա. Անտոնեան։

Երեւակայութեան ազդեցութիւնը 49—52 Գ. Ա.

Էջ մը ժամ. Հայ. Փիլ. 97—100 Գ. Ա. Թլկատեցին 357—358 Գ. Մուշեղեան։

Ինքնամիտիւմ 823—825 Կ.

Կապուած իրաւունքներ 817—818 Ս. Դ.

Կեանքի պտուղը 736—737, 801—803 Էսքերո։

Կին գրագէտը մեր մէջ 164—168 Կ.

Կիսատ հոգիներ 197—199 Ռ. Զարդարեան։

Կնոջ տեղը 23—24 Ս. Դաւթեան

Համարատութիւն Բիւրակնի 881—883 Խմբ.

Հոգիով հիւանդ եղողներուն 104—108 Նդ. Զօղան։

Ճշմարտութեան զոհը 705—706 Ս. Դ.

Մեր գրականութիւնը ու հացի խնդիր 1—4 Գ. Անդրէասեան։

Նիւթեր մեր գրականութեան համար 17 20 Գ. Ա.

Նշանաւոր Հայ դէմքեր 29—30։

Պատուիկ մը Հերբերդ Սքէնսըրէն 180—181 Ռ. Որբերեան։

Սկեպտութիւնը մեր երիտասարդութեան մէջ 129—132 Գ. Ա.

Սքէնսըրի կարծիքը 356—357 Բարդէն Վրդպ.

Տոկուն աշխատութիւն 557—560 Ս. Դ.

Ժողովրդ. Բանահիւսման

Աղօթք Կեսարիոյ Էլիէրէկ, Մունճուսուն, Նիզէ գեղէն 331 Տ. Վ. Պ.

Աղօթք Տիարպէքիրցի կնոջ 470—471 Մ. Դանիէլեան։

Աղօթք իրիկուան Վանեցւոյ 459—460։

Աղօթք վախու, փորու ցաւու (Պարտիզակ) 500 Ա. Հարէլեան։

Անտոնի Ակնայ 330—331, 360, 393—394 492—493, 565—566 Տ. Վ. Պ.

Ապուշը (Հէքեաթ) 455—457 Գ. Տէվէճեան։

Աշիշի աղօթք (Պարտիզակ) 396 Ա. Հարէլեան։

Աշիշի աղօթք (Մալկարա) 756—757 Մ. Աղասեան։

Առաձներ Խիանի 301—302 Մ. Դանիէլեան։

Առաձներ Տիարպէքիրի 332—333, 377—378, 413—414, 445 Մ. Դանիէլեան։

Առաձներ Կարնոյ 113, 200 Արսէն։

Առաձներ Ղարատաղի (Կովկաս) Հայոց 460—461 Ս. Անդրէասեան։

Առաձներ Մուֆարգինի 603—604 Մ. Է.

Առաձներ Քղիի 315—316, 345—346, 472—473, 809—810 Լ. Սրապեան։

Բաժակ-երգ Քղեցոց 201 Լ. Սրապեան։

Գաւառացի կնոջ մը իր էրկան նամակը 739

Զաւակ տամուխն (Հէքեաթ) 891—892 Նորաւանցի։

Թէ ինչո՞ւ կը ծխենք 776 Գ. Տէվէճեան։

Երգ ծննդեան Վանեցւոյ 460 Մ. Դանիէլեան։

Լուղւոր (պարերգ) 395 Մ. Մկրեան։

Խալօք տղայի Հէքեաթը 406—408, 454—455 Տ. Վ. Պալեան։

Խերն ու բարին, Յնճեղ պապա 805 Գ. Տէվէճեան։

Կեսարացի երախան ու խաբեցայ Հրեան 895 Կայծուրիկ։

Հարսներգ Ակնայ 101—102 Ս. Դ.

Հարսներգ Կէմէյիկի 120 Յ. Պասմաճեան։

Հազար հարիւր տարեկան 837—839 Գ. Տէվէճեան։

Հարս տանելու երգ Ակնայ 557 Տ. Վ. Պ.

Հանելուկներ Կարնոյ 121 Ն. Կ. Տ.

Հանելուկներ Կիւրինի 839—840 Արսէն։

Հանելուկներ Խարբերդի 58, 585, 603

Գ. Մուշեղեան :
Հանելուկներ զանազան գաւառաբարբա-
ռով 510—511, 536—537 Տ. Վ. Պ.
Հանելուկներ Տիարպէքերի 654 Մ. Դա-
նիէլեան :
Ճորմակ Ղաւթաթի աչկենի հէքեաթը Պա-
լահէսի բարբառով 580—582 Տ. Վ. Պ.
Մանկական պարերդ Հիւսէյնիկի 583
Կայծոռիկ :
Մանկական օրօր Ակնայ 601—602 Տ. Վ. Պ.
Մանկական օրօր Տիարպէքերի 569 Մ.
Դանիէլեան :
Մրմունջ Երեւանցոյ 558 Կայծոռիկ :
Մանրավէպ Հաղապոյ 538—539 Ա. Էօք-
սիւզեան :
Յարգգողի մութոքը 555—556 Յ. Մա-
նուէլեան :
Շինական պարերդ ու բաղնիքի խաղ 584
Գ. Տէվէճեան :
Շինական պարերդ Խիանի 493—495 Մ.
Դանիէլեան :
Պանդուխտի երգ Խարբերդցոյ 473 Լ.
Սրապեան :
Պարերդ Աղաչկերտցոյ 568 Կայծոռիկ :
Պարերդ Բաղէչի 627—628 Սուրէն :
Պարերդ Բաղէչի 300—301 Թուխ Կրպօ :
Պարերդ Խարբերդցոյ 623, 671 Գ. Մու-
շեղեան :
Պարերդ Խոյթեցոյ 739—740 :
Պարերդ Շատաղցոյ 558, 583 Կայծոռիկ :
Պարերդ Մշեցոյ 313—314 Մ. Դանիէլեան :
Պարերդ Քլիի 314 Լ. Սրապեան :
Սալօն (պարերդ) Վանեցոյ 183 Մ. Մկրեան
Սատանի երախտագիտութիւնը 806 Գ.
Տէվէճեան :
Սիրերդ Ակնայ գաւառաբարբառով 895
Գ. Հալաճեան :
Սիրերդ Խարբերդցոյ 334 Մ. Թաչճեան :
Սիրերդ Խարբերդցոյ 634 Գ. Մուշեղեան
Սիրերդ Հիւսէյնիկցոյ 331—332 Թաչճեան
Սիրերդ Մշեցոյ 776 Գ. Մուշեղեան :
Սիրերդ Պիթիսցոյ 627—628 Սուրէն :
Սիրերդ Վանայ ու Երեւանցոյ 566 Վանիկ :
Սիրաբանութիւններ Բաղեշցոյ 651—652
Թուխ Կրպօ :
Ժողովրդ. մանրավէպեր 566—568 Ա. Էօք-
սիւզեան :

Ժողովրդ. ոճեր Տիարպէքերցոյ 700—701
Մ. Դանիէլեան :
Տղայի երգ (օրօր) 346 Արադյա
Տէմիր Դեւի Հէքեաթը 668—669, 731—733
Գ. Տէվէճեան :
Փախիւր Ս. Սարգիս 375 Գ. Տէվէճեան :
Օրօրոցի երգ Հիւսէյնիկցոյ Կ. Յով-
սէփեան :
Օրօր Հիւսէյնիկցոյ 134 Կ. Յովսէփեան :
Օրօր Ակնայ Ս. Դ.
Օձեմանուկ (հէքեաթ) Ակնեցոյ 827—830
Տ. Վ. Պ.

Լեզուաբանական

Ատաբաղարի գաւառաբարբառէն նմայշ
մը 887—888 Զ. Կէնճեան :
Արահեա ու որոգայթ բառերու ստուգա-
բանութիւնը 483—484, Դ. Սարգս-
եան :
Ա. երկրաբանի օ և * ի ձայնաշրջուիւր
116—119, 162—164, 177—178, 290
—292, 424 Դ. Խաչկոնց :
Բարբառախօսական նօթեր 785 — 788,
316—822 Յ. Գազանճեան :
«Բղուկ» բառի առթիւ 319—... Դ. Սար-
գսեան :
Դիտողութիւն մը 417 Կայծոռիկ :
Երթալ ու գալ բայերու խոնարհումը
(Հաճըն) 779—780 Ս. Ժ.
Երգիկայի գաւառաբարբառը 550—551,
563—566 Ս. Ամատեան :
Լեզուի հոգեբանութիւնը 547—548, 642
—644, 661—662, 852—854 884—887
Հր. Աճառեան :
Խիանի գաւառաբարբառը 741—742 Մ.
Դանիէլեան :
Լեզուաբանական նօթեր (Աղամամութիւն)
«Կակ» ու «կեկ» մասնիկները 774—775
Դ. Խաչկոնց :
Հալէպի ստուգաբանութիւնը 870—873
Թուխ Կրպօ :
Համաձայնութիւն Մարաշի գաւառաբար-
բառին 693—694, 860—861 Յ. Վար-
ժապետեան :
Հայերէնէ փոխառեալ բառեր և կոչ մը
գաւառացի բանահիւսներու 385—387
Հր. Աճառեան :

Հայերենէ փոխառեալ բառեր Թրքերէնի մէջ 439—452 Յ. Գաղանճեան:

Հայերէնէ փոխառեալ բառեր Թրքերէնի մէջ 624—627 Բեւեռագիր:

Հայերէնէ փոխառեալ բառեր Թրքերէնի մէջ 712—713 Տ. Վ. Պալեան:

Հայերէնէ փոխառեալ բառեր Թրքերէնի մէջ 778—780, 865—866 Ստ. Մխիթարեան:

Հայոց հին ամիսները 53—54 Դ. Խաչկոնց:
Հետազոտութիւններ Հայ. Բղդ. Համա-
ձայնութեան վրայ 662—664, 724—726 Թրգմ. Դ. Խ.

Մարաշի գաւառաբարբառը 178—180 Եւայլն Յ. Վարժապետեան:

Մաշկերտի գաւառաբարբառէն նմոյշ մը 549—550, 578—579 Դ. Խաչկոնց:

Նմոյշ մը Քղիի բառերէն 527 Լ. Սրապեան
Նմոյշ մը Սիվրհիսարի բառերէն 822—803 Ս. Վարժապետեան:

Ուղղագրութեան խնդիրներ 194—196 Յ. Գաղանճեան:

Պատարագի ստուգաբանութիւնը 435—436 Բեւեռագիր:

Պտները 764 Մուշեղ Վրդպ.
Կենսագրական

Ա. Մ. Գարագաշեան 421—422, 532—535 Դ. Խաչկոնց:

Հնագիտական

Շարական մը 624—626 Դ. Խ.

Պատմ. Կոնդակ մը 622—623 Դ. Խ.

Հնագիտական

Խաղեաններն ու Բալուի մէկ բեւեռագիր արձանագրութիւնը 898—899 Դ. Խ.
Հատեաններն ու Մարաշի հինաւուրց արձանագրութիւնները 760—763: Դ. Խ.

Մանկավարժական

Աղգային վարժարաններու մէջ 326—328, 342—343 Դ. Խաչկոնց:

Աշխարհագրութեան ուսուցման նոր եղանակ մը 842—843 Դ. Խաչկոնց:

Առուակը 147 Ս. Դ.

Գանակոծուած սանուհին 678 Դ. Խ:

Դարբնոցին մէջ 116 Կ. Տէմիրճեան:

Դաստ, մասնագիտական նախապատրաստ.

729—731 Ա. Մանուկեան:

Ընկոյղը 70 Ս. Դ.

Կրթական ծրագիր 851—852 Ս. Դ.

Մանկավարժի գանձարան 676—678 Ս. Դ.

Միեւնոյն ժամու մէջ մէկէ աւելի դասաւանդում 650—651 Ս. Դ.

Մանկական ոտանաւորներ 343—344 Ս. Հալսլեան:

Մանկական ոտանաւորներ 344 Յ. Տ. Ներսէսեան:

Մրցում 9—10 Ս. Դաւթեան:

Ուսուցիչներ ընտրելու միջոցները տոհմ. դաստ, մասին Գ. Անդրէասեան:

Նախ. Կրթ. Ֆրանսայի մէջ 10—12, 44—47, 108—109, 153—155 Մ. Պաղտատար:

Փշրանքներ 803—804 Ս. Դ.

Փշրանքներ Թարգմ. 831—832 Ե. Մխիթար.

Մանկավարժական

Ժողովրդ. բանահիւսութեան ազդակները 305—308, 355—356, 369—374, 593 Դ. Խաչկոնց:

Ժողովրդ. անգիր ու գրաւոր գրականութիւնը 70—74 Դ. Ա.

Ժողովրդ. բանաւոր գրականութեան տեսակները 121—122, 152—153 Պր. Խալաթեան:

Հայ աշուղներ 167—171, 181—182, 299—300, 310—313, 344—345, 359, 376—377, 422—423, 461—470, 515, 666—668 Տ. Վ. Պալեան:

Հայ աշուղներ 814—805, 868—870 Դ. Տ. Մ. Յովակիմ Արքեպիսկոպոս Եւդոկիոյ 471—472 Բարգէն Վրդպ.

Մահտեսի Սիրունի աշուղը 495—496, 496, 509 Ար. Շահինեան:

Մատենադրական նմանութիւններ 388—390, 404—406 Բարգէն Վրդպ.

Շիրակէօլցի Հայ Խանըմ աշուղը 458—459 Կայծուրի:

Նոր Կտակարանի ազդակները 513—518 Դ. Խաչկոնց:

Որն է ժողովրդ. բանահիւսութեան ճշմարտն ու կեղծը 36—39 Դ. Ա.

Սալմաստցի աշուղ Յարութիւն 444—444 Ատ. Շահինեան:

Վեր. Հ. Յ. Տաշեան 337—338 Դ. Խ.

Տեղագրական

Ատանա 701-703 Ս. Դ.
Արմաշական տպաւորութիւններ 596-597
614-615 Ս. Այվազեան:
Քանի մը խօսք Բալուի վրայ 897-898
Կ. Վարժապետեան:
Բարձր վանք 13-14 Մ. Դանիէլեան:
Երզնկայ գաւառ 348-350 Կ. Տ. Եաչաւ-
տուրեան:
Երզնկայի Գր. Լուսաւորիչ վանքը 648-
650 Յ. Մանձրիկեան:
Եէնիճէ 866-867 Յ. Պզտիկեան:
Խաղաճօր գերեզմանը 87-90 Արսէն:
Հարեւանցի ակնարկ մը Թարսուսի վրայ
577-578 Ս. Դ.
Մարաշ 753-760 Ս. Դ.
Մերսին 595-596, 790-791 Ս. Դ.
Մշոյ Ս. Յովհ. վանքը 27-28 Ն.
Մօրէնիկ 861-863 Մ. Ս. Ղեւոնդեան
Ս. Կոնստսի վանքը 561-563 Գ. Մու-
րատեան
Սղերդ 669-670 Մանսուր:
Փշուր շտապարութիւն մը Օշական ուխ-
տադնացութեան 529-532 Կայծողի:
Քոստանուքի ժամ Վանայ ծովուն վրայ
145-147 Մ. Մկրեան:

Տնտեսական

Առեւտրական շարժումը Պոլսոյ ու գա-
ւառներու մէջ 81-84 Գ. Ա.
Բագուի նաւթային արդիւնաբերութիւ-
նը 155-157 Ն. Դաւթեան:
Էնկիւրիւի երկրադորձ. ու առեւտրական
վիճակը 114-116 Յ. Թորիկեան:
Տնտեսական վիճակ Մալաթիոյ 871-873
Հ. Պէննէեան:

Օրոյք եղբի

Ալթինա Տոսէ 20-23
Անգլ. գրականութիւն (Շէյխսիր) 467-
Աստղեր (գաւառացի հովուի մը պատմ.
84-87 Նարեկի:
Դոդոջը 134-137 Ա. Ն. Թ.
Ռուսական գրականութիւն 6-7, 39-40:

Հասկացող

Մեծ պահքը Դէորդեան ճեմարանի մէջ.
Եւդակիոյ Հայոց դաւառաբարբառը: Հայ
գիտնական մը: Հնդկահայ Պր. Մ. Յ.

Սեթեան: Հայ բողաներու կենցաղը:
Դէորդեան ճեմարանի 25 ամեակը: Գո-
վելի ու տիպար Հայ մեկնաս մը: Գործ-
նական մարդասիրութիւն մը. 173-175:
Կովկասի դեղատնտեսական ընկերու-
թիւնը: Քահանան իրր քարոզիչ: Պատ-
րիարքներու իրարու փոխադարձ այցելու-
թիւնը: Երեւանի թեմական դպրոցի տե-
սուչը: Մոսկուայի Կայս. Հնագ. Ընկ.
մէկ նիստը: «Բաղմալէպի» ապրիլ ամ-
սաթիւը: Ազգագրական յօդուածներու
կարեւորութիւնը: Հանրագիտակի 7 ռդ.
թուի երկու յօդուածներուն առթիւ. 185
—188:

Հայ եկեղեցու բարեկարգութեան հար-
ցը: Յ. Յարութիւնեան ու Արտաշէս Յա-
րութիւնեան: Անախորժ հարկ մը: Առ
Դոքթ. Թիրեաքեան էֆ. 204-206:

Հայ մը ո'րպիսի զիրք հրատարակելու
է: Տափակ յօդուածագրի մը աններելի
թերութիւնը: Սոփիւս Բուզգէ հայագէ-
տին ուսումնասիրութիւնը: Ժխտ. բայե-
րու սհմ. ներկայի եղ. դ. դէմքի կաղ-
մութիւնը: Բանասիրական վերլուծում մը:
302-304:

Աղապարի դաւառաբարբառէն նմոշ մը:
Կիսամեզ դէմքերէն մէկը: «Անցորդին»:
Անպատրուակ խոստովանանք մը: Պ.
Հրաչեայ Աճառեան: 335-336:

Ս. Պատարագի երգեցողութիւն: Մահ
Ֆրէտերիք Միւլլէրի: 350-353:

Ս. Խոր. պատմութեան թուականը:
Եւսերիոյ եկեղ. պտմ. բնագիրը բաղդա-
տած հայ բնագրի հետ: Պր. Մառի հայ
մատենագրութիւնը երեք չրջանի բաժ-
նելը: Տ. Պ. Պալեանի նշանագիրք հայոցը:
Ազգին պատուարեր ձեռնարկ մը. 365-
368:

Առ Հօրոյ: Ազգ. Կեդր. վարժարանը:
Տգէտ քահանաներ: Հ. Տաշեանի նուէր
մը: Սրբազրեցէ՛ք. 381-383:

Միքայէլ Ասորու ժամանակագրութեան
նորագիւտ ասորի բնագրին առթիւ: Օսմ.
Կայս. աշխարհգր. դասագրքի գրախօսա-
կանի պատասխանիկ մը: Ռուսահայ իրր
մատենագիր ազգող Բելինիսկի. 399-400:
Պատարագի ստուգարանութիւնը: Մի-

սական խնդիրներ: Սահակ Մեսրոպեան մրցանակ 415—416:

Պրոֆ. Ն. Մառի Կ. Պոլիս այցելութիւնը, Պրոֆ. Ն. Մառի երկու նոր քննութիւնները, Կղերը բարեկարգելու է: Վիեննայի համալսարանի մէկ շահեկան նիստը: Կոնքրետի նոր երկը. 429—432:

Առ Կուրտիկեան էֆ. Արդի լեզուի հորովմունքը: Պրոֆ. Մէյյէ:

Պրոֆ. Գէյցէրի մէկ նոր աշխատասիրութիւնը: Գէորգեան ձեմարանի այս տարուան շրջանաւարտները: Պարսկերէն փոխ առնուած ժխտական մասնիկներ: Աստուծոյ սիրուն սա Վենետիկցիներն ի՞նչ կ'ընեն: Մկրտիչ Էմինի երկասիրութիւնները: Տէր պապայի մը փափաքը: Քար մըն ալ Արէտին: Մ. Խոր. սալտպաններու նուագիլը: Եւդոկիոյ բարբառին առթիւ դիտողութիւն մըն ալ: Վսեմ. Գ. Նորատունկեան էֆ. Ի կենսագրութիւնը: Պրոֆ. Եէնսէր պոմ. գործին թրգմ.: Նորայր Բիւզանդացու հրատարակելի գործը: Սիպիլի առաջարկը բնաշրջելու է. 475—480:

Էջմիածնի մատենադարանի ձեռագիրներու ցուցակի հրատարակութիւնը. 544:

Դաղբաշեանի քննադատական գործին առթիւ: Բարենիշ մը Սիպիլի: Հայ օրաթերթերն իրարու օձի չապիկ: Գալու Աւետարան կը կարդան: Ամուսնութիւնը գաւառներու մէջ: Կարեկցութեան արժանի կէտ մը: Առ պատմագիրն Բիւզանդիոն: Հայ բարբառախօսութիւնը կը պըշէ. 681—683:

Դաւանաբանական խնդրի մը լուծման նպատակով պարագայ մը: Նոր յայտնութիւններ Նոր Կտակարանի գիրքերու վրայ: Բարեկամի մը հասցէին: Եփեսոսի մանուկները. 715—716:

Ո՛չ մեր ոչ մերայնոց հասցէին: Քիչ մը ուղղախոհ ըլլանք: Թէ արդարեւ դոհացում կուտա՞նք ամէն օր ընթերցողներու մտաւոր պէտքերուն: Մեր Մամեանը: Տղաձգանի ստուգարանութեան շարունակութիւնը 645—647:

Տէմիր դեւի հէքեաթը: Պատմութեան դասաւանդումը մը: Հայերէն նոր քերա-

կանութեան մը պէտքը: Քիչ մը ուշ մնացեր է. 765—766:

Վրացերէնէ հայերէն փոխառու ըստ բերու Ձայնաբանութիւնը: Ղ. Փարպեցու ու Մ. Խոր. մէկ աղերսը: Գրասէր Աստուծոյ յօդուածները: Առ Որբերեան. 559—560:

Հատեաններն ու Հայերն: Վարժապետներու վրայօք անտեղի գանգատներ: Բաղմանութիւնը հայ գեղջուկին մէջ: Պանքալտիի Վիեննայի Միթ. վարժ. Պերճ Պրօշեց հանգստի կոչուած: Ռուսահայ ծանօթ պատմագիր Աղ. Երեցեանցի նոր երկը. 588—590:

«Բազմալէպի» հոկտ. թիւը: Խիկար իմաստունը: Մաս ու մատաղ: Առ Եւտերպէ: Պրոֆ. Հիւրշմանի նոր երկը: Հազարապետի ստուգարանութիւնն ու պաշտօնը. 634:

Պ. Կար. Եղեանցի նոր երկը: Հայոց մասին մարդաբանական հետազոտութիւններ: Հայերէն «Հանրագիտակ» բառարան. 654—655:

Ա՞յս է եղեր համալսարանական լնտէլիգէտը: Աղջկանց սրբազան երգեցողութիւն: Խալքեան յիշատակարաններ. 780—781:

Հանդէս Ամսօրեան ու իր երկու յօդուածները: Ոչ անակնկալ մը: Խառն ամուսնութիւններ: Մագիստրոս Լ. Մանրեանց ու Ազգագրութիւն. 810—811:

Ողորմելի գաղափար մը: Պա՞րտք թէ ողորմութիւն: Հին ըմբռնում մըն ալ: «Մասիսի» «Հին օրեր» յօդուածը: Ս. Ջարուհի իր տարրին մէջ է հիմայ: Պայէզիտի մէջ դպրոց. 843—845:

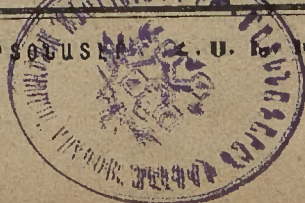
Միսիւ Բասքալի յիշատակին: Երկու ձեռներէց օրիորդներ: Գէորգեան ձեմարանի մէջ: Թատերական. 874—875:

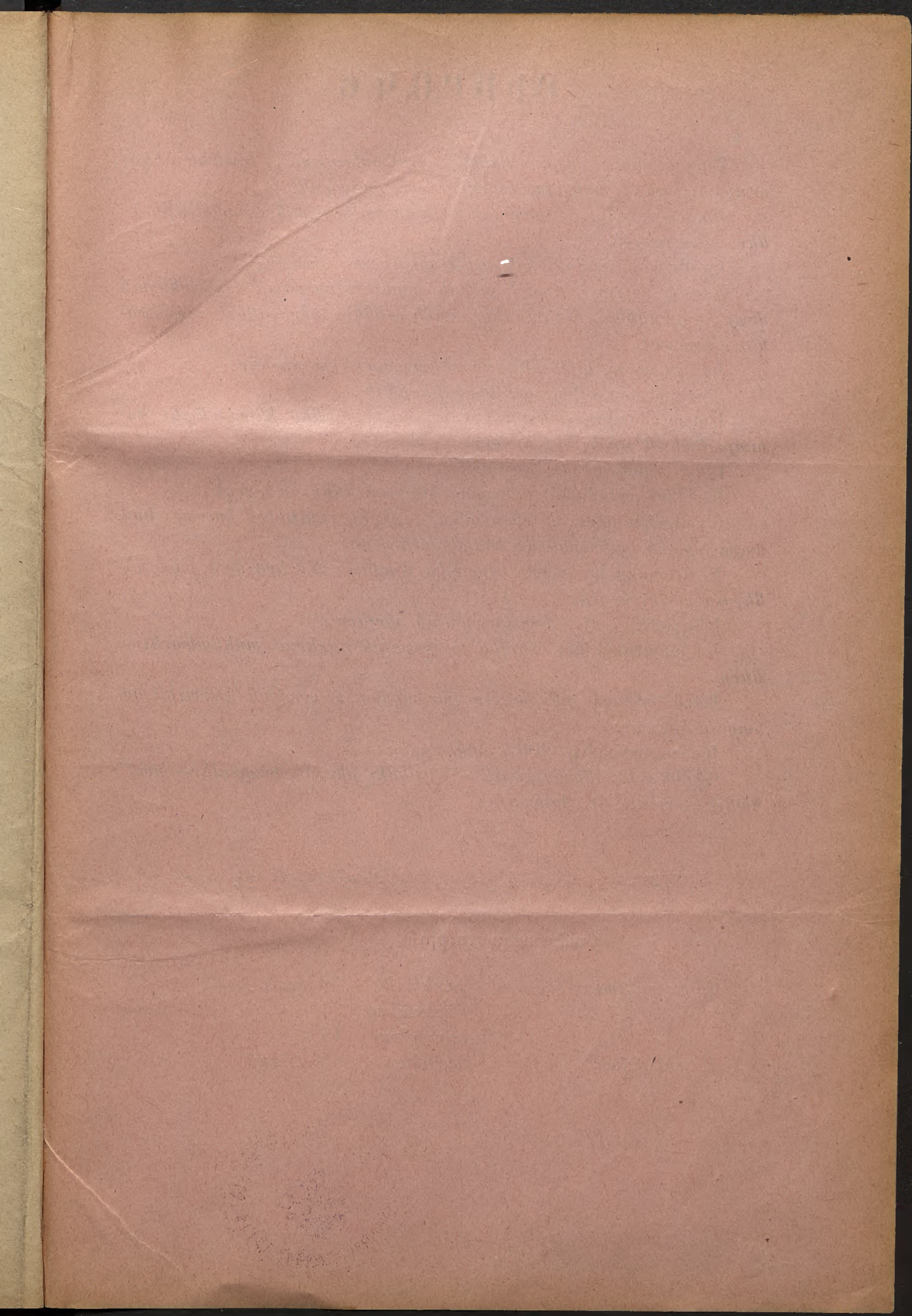
ԽՄԲ.

Ձանալան:

Յայտարարութիւններ, Ձեկոյցներ, Ազգեր, «Բիւրակն»ի տասնաբանայ պատուիրանքը, Թղթակցութիւններ, Ազգային, Ներքին ու արտաքին լուրեր եւ այլն:

ԱՐՏԵՍՏԱՆԻ Ս. Ե. ԻԽԻԻՃԵԱՆ

Բ Ի Ի Ր Ա Կ Ն

Շաբաթաբերք Ազգագրական, Բանասիրական, Գրական, Լեզ-
նաբանական, Մանկավարժական ու Գաղափարական:

Կը հրատարակէ ժողովրդեան նախապաշարուններ, սովորութիւն-
ներ, հաւատալիքներ:

Կը վերածէ զանոնք ըստ արդի գիտութեան պահանջին:

Ճաշակ կուտայ ժողովրդական բանահիւսութեան զոհարներուն
վրայ, (սոսոսներ, հեփեաքներ, հանելուկներ, սիրերգներ, պարերգ-
ներ, եւայլն):

Կը պրօքէ ու կը մշակէ Մատենագրական խնդիրներ:

Գրական Նոր—Դպրոցի միակ քերթն է:

Կ'ուսումնասիրէ զանազան զարաւարտքաւներ, ինչպէս նաեւ շեզ-
նաբանական այլ եւ այլ նիւթեր:

Ընկերական կէտեր կը շօշափէ:

Մանկավարժական զանազան տեսութիւններ կը պարզէ:

Տեղեկագրական ու ձնօտական տեղեկութիւններ կուտայ Օսմ.
Կայսրութեան զանազան նահանգներուն վրայ:

Իր նշանակը կը դպցնէ Ազգային Մատուցի մէջ երեւցած յօդուած-
ներուն ու յորերուն:

Կը գրախնէ. նոր հրատարակուած գիրքերը:

Կը հաղորդէ Ազգ. Ներքին ու Արտաքին յորերու ամենակարեւոր-
ները:

Ամէն անհասի շնորհանուր զարգացման ու գրական ծաւալին գո-
հացում կուտայ:

Կը հրատարակուի Ամէն Հինգշաբթի:

Դիմել. Առ Տնօրինութիւն «Իւրականի» քիւ 16 Գաղափեր—խան, Գահճէ—զաքու, Կ. Պոլիս:

در سعادتده بفتح قیوسنده قاضعسكر خاندنه پوراغن غزته سی مدیری سمباط داودیان

Բաժանորդագրութիւն

Պոլիս ու զաւառներ	Տարեկան	50 դրու
«	Վեցամսեայ	30 »
«	Եռամսեայ	15 »
Արտասահման	Տարեկան	15 Ժրանի

